

SATJUG
1920 ਤੋਂ ਸਾਲ 98 ਵਾਂ

Price:Rs.5/-

੧ ਤੋਂ ੧੫ ਮੱਘਰ ੨੦੨੫
16 To 30 Nov. 2018

ਜਿਲਦ 26
ਨੰਬਰ 26
Total Pages 44

ਬਾਬਾ ਦੇਖੋ ਧਿਆਨ ਧਰਿ ਜਲਤੀ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸਿ ਆਈ...

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਦੇ
550 ਵੇਂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹੇਂ

ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ
ਵਧਾਈਆਂ।

ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋਧਣਿ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ॥

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥

ਕਿਰਤ ਕਰੋ,
ਨਾਮ ਜਪੋ,
ਵੰਡ ਛਕੋ

ਗੁਰਮੁਖਿ
ਨਾਮੁ
ਦਾਨੁ
ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਸਤਿਜੁਗ

੧ ਤੋਂ ੧੫ ਮੱਘਰ ੨੦੧੫ ਬ੍ਰਿ.
15 ਤੋਂ 30 ਨਵੰਬਰ 2018 ਈ:
ਜਿਲਦ 26, ਵੀਰਵਾਰ ਨੰਬਰ 26

ਸਤਿਜੁਗ: ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ,
ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110015

Editorial Board:

Harvinder Singh Hanspal
Suwarn Singh Virk
Gurbhej Singh Guraya
Nishan Singh
Harpal Singh Sewak

Printed and Published by
Mr. Harvendra Singh Hanspal
on behalf of Namdhari Darbar.
Printed at Summit advertising press,
2DLF (Part), Moti Nagar, New Delhi
and Published from Namdhari Gurdwara,
Ramesh Nagar, New Delhi-110015.

Date of Publication: 21-11-2018,
Date of Posting: 22-23 Nov. 2018
Posted at PSO New Delhi-110001

THE SATJUG
Namdhari Gurdwara
Ramesh Nagar, New Delhi-15
RNI No. 55658/93
Postal Regd. No. DL(W)01/2055/18-20
Licence No. U©-169/2015-17
to post without pre-payment at
New Delhi PSO

Account Name: Vishav Namdhari Sangat

A/c: 13101450000043

Ifsc code: HDFC0001310

ਇਕ ਸਾਲ : ਦੇਸ - 300 ਰੁ., ਪ੍ਰਦੇਸ- 100\$ ਡਾਲਰ

ਪੰਜ ਸਾਲ : ਦੇਸ - 1200 ਰੁ., ਪ੍ਰਦੇਸ- 400\$ ਡਾਲਰ

Designed and Typeset

Vishav Namdhari sangat, Sri Bhaini sahib

satjug@sribhainisahib.com

ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਪਤਾ :

ਮੈਨੇਜਰ, ਸਤਿਜੁਗ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ,

ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ-141126

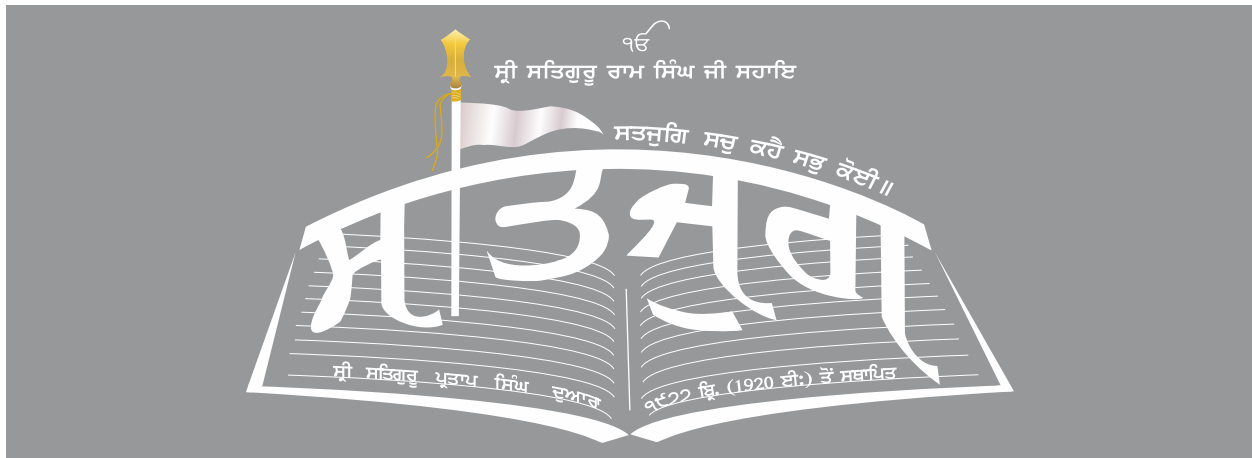
ਫੋਨ : 98155-75099,

70713-63000

ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ,
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110015

ਤਤਕਰਾ

- * ਸੰਪਾਦਕੀ-- ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ.....
ਸੇਵਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ.....4
- * ਹੁਕਮਨਾਮਾ : ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ.....6
- * ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ.....6
- * ਪ੍ਰਵਚਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ7
- * ਕਰਮ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਨਾਇਕ
ਗੁਰੁਬਚਨ ਸਿੰਘ.8
- * ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ 'ਜੀਆ ਨੱਥਾ'.....10
- * ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ.....
ਡਾ.ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਰ13
- * ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ.....
ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਏ.17
- * *The Image Of Guru Nanak in the Varis.....*
Dr. Fauja Singh Bajwa20
- * *A Saga Of Sri Satguru Jagjit Singh ji*
*Dr. Sharada Jayagovind.....*26
- * ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ28
- * ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਸਿਆਮ ਦੌਰੇ
ਸੰਤ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ.....32
- * ਅੜਬੰਗੀ (ਨਾਵਲ)
ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੱਕਵਰਤੀ.....34
- * ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ36
- * ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੰਨਾ.....37
- * ਖ਼ਬਰਨਾਮਾ.....39

ਕਲਿਜੁਗ ਮੇਂ ਸਤਿਜੁਗ ਵਰਤਾਉਂ । ਤਬੀ ਬਾਰੁਵਾਂ ਬਪੁ ਕਹਾਉਂ । ਸੰਮਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ 203

ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ....

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ 550ਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹਾ

ਜਗਤ ਗੁਰੂ, ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ 550ਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹਾ ਈ. ਸਾਲ 2019 ਅਤੇ ਸੰਮਤ 2076 ਖ੍ਰਿ. ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਬੜੇ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਧਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਮਰ ਰਹੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜੇ ਅਸੀਂ 'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਜੀਉਂਦਾ' ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰ੍ਹਾ ਮਨਾਉਣਾ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ- ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਵਰਦਾਨ, ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਜੀਵਨ ਫਲਸਫਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰਵ ਕਲਿਆਣ ਕਾਰੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਦੀ ਇੱਕਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ।

ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਸ਼ੀਹਾਂ, ਬਘਿਆੜਾਂ ਅਤੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਮਾਰ ਖੋਰੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਵਹਿਮਾਂ-ਬਰਮਾਂ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਕਰਮ-ਕਾਡਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਧਰਮ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਲੇਛ ਕਹਿ ਕੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਦੇ ਸਨ। 'ਕੂੜ ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨ ਵੇ ਲਾਲੋ, ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੀ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਾਗ ਮਾਝ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ।

ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥

ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ॥

ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਜਾ ਪਾਲਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ॥ ਉਹ ਕਸਾਈ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਧਰਮ ਕਿਤੇ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਤ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਮੱਸਿਆ ਦੀ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ, ਆਪਾ ਧਾਪੀ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ ਸੀ ਜਿਥੇ ਹਥ ਪਸਾਰਿਆ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁੰਨਿਆਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਤਝੜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਸੰਤ ਬਹਾਰ ਮੌਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ- ਜਦੋਂ

'ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਮਿਟੀ ਪੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ'। - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੰਧ ਮਿਟ ਗਈ, ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ-

'ਜਿਉ ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ ਨਿਕਲਿਆ, ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰੁ ਪਲੋਆ'। ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚ ਦਾ ਸੂਰਜ ਬਣ ਪ੍ਰਗਟੇ। ਧਰਮ ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ।

ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪੀਰ ਕਹਿ ਕੇ ਪੂਜਿਆ- 'ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ, ਹਿੰਦੂਓਂ ਕੇ ਗੁਰੂ, ਮੁਸਲਮਾਨੋਂ ਕੇ ਪੀਰ'। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਸੁੱਭ ਅਮਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਕਿਹਾ-

ਪੁਛਨਿ ਫੋਲਿ ਕਿਤਾਬ ਨੋ ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ ॥

ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆ ਸੁਭਿ ਅਮਲਾ ਬਾਝਹੁ ਦੋਨੋ ਰੋਈ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਫਲਸਫਾ ਕੇਵਲ ਮਾਨਸਿਕ ਸਕੂਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਲਿੰਬਿਆ-ਪੋਚਿਆ ਫਲਸਫਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ 'ਇਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬੁਝਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਦਾ ਜਾਂ ਜਾਣ ਲੈਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, 'ਗਿਆਨ ਨ ਗਲੀਈ ਢੂਢੀਐ, ਕਥਨਾ ਕਰਤਾ ਸਾਰ-ਅਨੁਸਾਰ' ਕਠਿਨ ਘਾਲਣਾ ਹੈ, ਜੀਵੰਤ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੜਾ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ-

ਗੁਰ ਪੀਰ ਸਦਾਏ ਮੰਗਣ ਜਾਇ ॥ ਤਾ ਕੈ ਮੂਲਿ ਨ ਲਗੀਐ ਪਾਇ ॥

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥

ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ, ਘਰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਤੀ ਹੀ ਰਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ 'ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਅਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕੋ' ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। - ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਅਤੇ ਬਗਾਨੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਹੀ ਘਰ-ਪਰਵਾਰ, ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਜੰਗਾਂ-ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ-

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥

ਬਗਾਨੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਸਮਝੋ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਗਊ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰ ਖਾਣਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਕੇਹੜਾ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਜਾਂ ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਬਗਾਨੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸੌਂਹ ਵਾਂਗ ਸਮਝੋ। - ਇਸੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ-

'ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਦਾ ਕੁਝ ਦਾਨ ਕਰੋ,

ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੋ,

ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਝਗੜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ'।

ਇਕਵੀਂ ਸਦੀ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਖਰ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਯੁਗ, ਕਲਾ ਦਾ ਯੁਗ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਧਰਮ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜ ਕੇ ਕਲਹ ਦਾ, ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਯੁਗ ਵੀ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਦਾ ਕ੍ਰੀਬ 60ਜਾਂ 70% ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗੀ ਸਾਜ਼ੇ ਸਮਾਨ ਤੇ ਖਰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਧਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਰੁੱਖ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬੰਜਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਰੂਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੁਨਿਆ ਦੀ ਸੱਤ ਅਰਬ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਰਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਰੋਟੀ, ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਆਪਾ-ਧਾਪੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਲੋਭ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਭ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਬਾਪ ਹੈ, ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ 'ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ' ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ 'ਸਭ ਕੋ ਮੀਤੁ ਹਮ ਆਪਨ ਕੀਨਾ , ਹਮ ਸਭਨਾ ਕੇ ਸਾਜਨ'। - ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ 'ਏਕੁ ਪਿਤਾ, ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ' ਦਾ ਫਲਸਫਾ ਹੀ ਅੱਗ ਦੀ ਭੱਠੀ ਤੇ ਬੈਠੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਚੁਨੌਤੀ ਹੈ- ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਧਰਤੀ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ, ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੀ, ਮਹਾਂ-ਮਾਰੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸਰਵ ਨਾਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਪੌਣ ਪਾਣੀ ਏਨਾਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਜਿਨਾਂ ਕੇਵਲ ਸੌ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੌਣ ਨੂੰ ਗੁਰੂ, ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਇਕ ਪੈਗਾਮ ਹੈ, ਇਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਧਰਤੀ ਨੂੰ, ਪਿਤਾ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੌਣ ਨੂੰ ਸਾਫ, ਸਵੱਛ ਰੱਖੀਏ 'ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਸਿਆ'- ਜੀਵੀਏ ਅਤੇ ਜੀਉਣ ਦਈਏ, ਕੁਦਰਤ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਅਤੇ ਰੁੱਖ ਬੂਟੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤਦ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕੇਗਾ। ਨਾ ਪੌਣ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਪਾਣੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਨਾ ਧਰਤੀ ਈਸਾਈ ਹੈ। ਪੌਣ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ, ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਜੀਉਣ ਜੋਗੀ ਬਣਾ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰ੍ਹਾ ਮਨਾਉਣਾ ਸਾਰਥਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

-ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ, 94176-01321

ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਹੋਰ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਨੇ ਤਾ ਬਡੀ ਮਿਹਰਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਜੋ ਐਤਨੇ ਭੋਗ ਪਾਠ ਕੀਏ ਮੇਰੇ ਨਮਿਤ। ਹੋਰ ਸਮੁੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਬਡਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਬਡੇ ਪਾਠ ਕਰਾਇ ਹਮਾਰੇ ਬਾਸਤੇ। ਧੰਨ ਸੰਗਤ ਹੈ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹੈ ਘਟਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ। ਸੋ ਜੀ ਮੇਰਾ ਤਾ ਏਹੁ ਈ ਆਖਣਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂ ਜੋ ਭਜਨੁ ਕਰਨਾ, ਪਾਠ ਭੋਗ ਪੁਆਉਣੇ, ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਕਰਨੀ ਤੇ ਪੜਨੀ। ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ ਬਡੇ ਸਵੇਰੇ। ਜਥਾ ਸਕਤਿ ਦਾਨ ਕਰਨਾ। ਸਿਖਾ ਨੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਾਉਣਾ ਭਜਨੁ ਬਾਣੀ ਕਰਨ ਬਾਲਿਆ ਨੂ। ਅਰ ਭੁਖਾ ਕੋਈ ਬੀ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ, ਭੁਖੇ ਨੂ ਅੰਨ ਦੇਣ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁੰਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ।

ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ

ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਉਹ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਨ, ਵੱਡੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ। ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਫਲਾਣੀ ਦਵਾਈ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦੇਈਏ ਤੇ ਇਹ ਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਹੀ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਕੇ ਅੱਜ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬੰਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਨੇ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾਅ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ। ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ, ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ, ਗਊ ਤੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਨਿੱਘਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਵਚਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ 'ਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਏ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ, ਧਰਮ ਦੀ ਬੜੀ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਾਈ ਏ। ਉਹ ਬਦਨਾਮੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਈ ਹੈ? ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਆ-ਸੁੰਨੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜੇ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਹੋਈ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਬਦ-ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੀ-ਕੀ ਹੋਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਮੋਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਸਿੱਖ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਅਖਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ। **ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ, ਇਹ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖੀਏ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਫਰਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭੇਦ-ਵਾਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਫਰਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਉਹਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਰੂਪ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਸਿਜ (ਸੰਦੇਸ਼) ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਸਿਜ ਇਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਨੇ-**

“ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ॥”

ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਸਰੇ ਵਾਸਤੇ ਜੈਲਸੀ (ਈਰਖਾ) ਹੈ ਉਹਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਲੈਂਦਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਧਰਮ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੇਗਾਨਾ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਗੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣੋ, ਤੇ ਜੀਆਂ ਤੇ ਮਿਹਰਾਮਤ ਕਰੋ। ਇੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਤੁਕ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, “ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ” ਇਹ ਫਿਲਾਸਫੀ ਏ ਸਿੱਖੀ ਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਜੀਆਂ ਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਤੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੰਪੋਜ਼ਲੇਟ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕਾਇੰਡ (ਦਿਆਲੂ) ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਈਰਖਾ ਕਿੰਨੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਸਿਜ ਆਪਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ, ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਜਾਓਗੇ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਯਾਦ ਰੱਖਿਓ ਕਿ ਮੈਂ ਵੈਨਕੁਵਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਏ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੇਟ (ਨਫਰਤ) ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਮਾੜਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ- **“ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ”** ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਤੁਕ ਹੋਰ ਲਾਈ ਸੀ “ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੇ ਮੰਦੇ” ਜੇ ਮਾੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਇਹ ਮੈਸਿਜ ਯੰਗਸਟਰਾਂ (ਨੌਜਵਾਨਾਂ) ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਮੈਸਿਜ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੈਸਿਜ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੈਸਿਜ ਤੁਸੀਂ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਕਪਲੇਸ ਤੇ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮੈਸਿਜ ਹੋ, ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਰਾਗੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਹ ਜਰੂਰ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਏ।

ਕਰਮ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਗਾਇਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

✍ - ਗੁਰੂਬਚਨ ਸਿੰਘ

ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਵਤਰਨ, ਕਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਘਟਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਵਿਆਪੇ, ਨਿਹੱਥੇ, ਬੇਦੋਸ਼ੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ਾਬਰ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਸੰਤਾਪੇ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਅਧਰਮ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਵੇ, ... ਤਾਂ ਬੇਵੱਸ, ਲਾਚਾਰ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਵਹਿੰਦੇ ਮੋਨ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਜ਼ਲਜ਼ਲਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਭੂਚਾਲ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਧਰਤੀ ਦੀ ਇਸੇ ਕਸਮਸਾਹਟ 'ਚੋਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ 'ਚੋਂ, ਜਿਸ ਮਹਾਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਿਰਜਨ ਹੁੰਦੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦੈ।

ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ, ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਆਸ! ਧਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਆਈਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਕਰਮਕਾਂਡ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ੍ਰੋਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ; ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਖ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚਾਹੀਦੈ। ਜਿਸ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਧਨ ਵਧੇ ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਧਰਮ ਵੀ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਜਿਸ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ-ਭੋਗ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਵਧੇ ਉਸੇ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਵਧੇ। ਪਰ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਲਈ ਇਸ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ “ਧਰਮ” ਨਿਭਾਉਂਦੈ।

ਧਰਮ ਅਰਥਾਤ ਸੱਤ। ਸੱਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਸੱਤਾ ਤੇ ਅਸੱਤ ਕਾਬਜ ਹੋ ਜਾਇ... ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ, ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਔਰ ਕਾਮ ਦਾ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਅਨੁਪਾਤ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਵਿਕਾਰ ਵਧਾ ਦਿੰਦੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰ,... ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਆਪ ਗਏ। ਜਿਸ ਧਰਮ ਤੋਂ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਧਰਮ ਸੱਤਾ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਪੰਡਿਆਂ-ਪੁਰੋਹਿਤਾਂ, ਮਹੰਤਾਂ, ਮਠਾਧੀਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਿਆਂ ਰਿਆਸਤਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਨੈਤਿਕ ਗਠਜੋੜ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸਨੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਅਮਾਵਸ ਦੀ ਰਾਤ ਵਾਂਗ ਹਨੇਰਾ, ਅਗਿਆਨਤਾ, ਆਪਸੀ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਦੇਸ਼ ਧ੍ਰੋਹ ਅਤੇ ਕੁਲ ਦ੍ਰੋਹ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਅਰਜਨ ਦੇ ਗਾਂਡੀਵ ਅਤੇ ਭੀਮ ਦੀ ਗਦਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਗਗਨ-ਮੰਡਲ ਗੁੰਜਾਇਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਰਤ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਐਸੀ ਗਰਤ

ਵਿਚ ਪਿਆ ਕਿ ਤੈਮੂਰ ਜਿਹਾ ਲੰਗੜਾ ਵੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਫੌਜੀ ਟੁਕੜੀ ਨਾਲ ਜਿੱਧਰ ਜੀ ਕੀਤਾ ਉਧਰ ਹੀ ਲੁੱਟਦਾ-ਖਸੁੱਟਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੰਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘੰਟੀਆਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਵੱਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਸ਼ਿਵਾਲੇ ਵਿਚ ਸੰਖ ਵੀ ਵਜਦੇ ਰਹੇ ...

ਪਰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਤ ਨਾ ਰਿਹਾ... ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਜਨਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਦੇਵ-ਵਾਣੀ ਵਿਚ ਵੰਗਾਰ ਨਾ ਰਹੀ... ਤਿਲਕ-ਤ੍ਰਿਪੁੰਡ, ਜਪ, ਜਨੇਊ, ਅਰਧ-ਤਰਪਨ ਜਿਹੇ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ, ਮੜੀਆਂ-ਮਸਾਣਾਂ-ਕਬਰਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਮਾਰਦਾ ਮਨੁੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਹੋ ਆਰਥਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਗਿਆ।

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀਆ ਕਹਿਲੋਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਰਬਪੱਖੀ ਬਦਹਾਲੀ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਮੰਦਰਾਂ, ਮੱਠਾਂ ਤੇ ਕਾਬਜ, ਮਹੰਤਾਂ, ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਰਮਾਂ, ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਅਤੇ ਆਏ ਦਿਨ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲਿਆਂ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਮਹੀਣਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੱਸਿਆ। ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਾਂਤ, ਪੰਜਾਬ ਬਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲਾਵਾਰਾਂ, ਦਾ ਲਾਂਘਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ, ਹਮਲਾਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਯੁੱਧ ਖੇਤਰ ਬਣਦਾ। ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਹੁੰਦੀ... ਤਬਾਹੀ ਔਰ ਕਤਲ-ਏ-ਆਮ ਨਾਲ ਤ੍ਰਾਹੀ ਤ੍ਰਾਹੀ ਮੱਚਦੀ... ਪੰਜਾਬ ਖਿੰਡ ਪੁੰਡ ਜਾਂਦਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜੀਆਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੱਧੇ ਮਰਦ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ... ਬਾਕੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਅਪਾਹਿਜ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜੰਗ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਵੇਖ ਜੰਗਲਾਂ-ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਰਲ ਗਏ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਮਰਸਤਾ ਨਾ ਰਹੀ, ਆਰਥਿਕ ਅਧਾਰ ਨਾ ਰਿਹਾ... ਉਤਪਾਦਿਕਤਾ ਠੱਪ ਹੋ ਗਈ... ਸਭ ਕੁਝ ਉਥਲ ਪੁੱਥਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਮਾਧਾਨ ਦੇ ਦੋ ਸੂੜ ਦਿੱਤੇ-

- (1) ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਉਤਪਾਦਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏ।
- (2) ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਇਕ

ਪਰਮ ਜੋਤ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਵਿਹੰਗਮ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹੀ ਦੋ ਭਾਵ ਮੁਖ ਰੂਪ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਰਤੀ ਕਾਮਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਸਾਈ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ, ਸੈਦਪੁਰ, ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਜਿਹੇ ਸਾਮੰਤ ਦੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦਾ ਰੱਤ ਭਿੱਜਾ ਕਹਿਣਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੀ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਾ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਫਲ ਉਪਰਾਲਾ ਸੀ।

“ਬਲਦ ਮਸਾਇਕ ਹਾਲੀ ਸੇਖ,
ਧਰਮ ਕਤੇਬ ਵੁੜੀ ਲੇਖ।”

“ਖੇਤ ਵਿਚ ਹਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਕਿਸਾਨ ਸ਼ੇਖ ਹੈ,
ਬਲਦ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹਨ। ਹਲ ਦੀ ਫਾਲ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਤੇ ਲਕੀਰਾਂ ਖਿੱਚਦਾ ਕਿਸਾਨ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਸ੍ਰਿਜਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦੈ।”

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਧਰਮ ਦੀ ਲੜਾਈ ਅਧਰਮ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਸਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੇ ਮਹੰਤਾਂ, ਮੌਲਵੀਆਂ, ਕਾਜੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਜੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਵੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੈਦਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਚੰਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ, ਤਰਜੁਮਾਨੀ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਦੀ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ, ਧਰਮ ਨੂੰ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਜਾ ਸਮੱਗ੍ਰੀ, ਹਵਨ-ਯੱਗ, ਪਿੱਤਰ ਪੂਜਾ, ਮੰਤਰ-ਤੰਤਰ, ਬਰਤ ਉਪਵਾਸ, ਦਾਨ ਦਫ਼ਿਣਾ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਸਿਮਟ ਗਿਆ।

ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਦਸਾਸਵਮੇਧ (ਗੰਗਾ ਘਾਟ) ਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੀ ਕਾਫੀ ਚਹਿਲ ਪਹਿਲ ਸੀ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਡਿਆਂ-ਪੁਰੋਹਿਤਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ-ਕਰਕੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੰਤਰ ਉਚਾਰਣ ਸੰਖਨਾਦ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਗੂੰਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਛੇੜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਰਸੀਲੀ ਬਾਣੀ ਗੂੰਜਾਇਮਾਨ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ ਸੱਤ ਦਾ ਸੱਦਾ... ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੁਕਾਰ। ਸਾਰੀ

ਭੀੜ ਇਧਰ ਆ ਕੱਠੀ ਹੋਈ। ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਪੰਡਤ ਚਤੁਰਦਾਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਲਿਗਰਾਮ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ? “ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ-

ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਿਪ ਪੂਜਿ ਮਨਾਵਹੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ।
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਬੇੜਾ ਬਾਧਹੁ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲਾ ॥
(ਪੰ-890)

ਮੇਰਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ; ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ! ਜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਸਦਾ ਵਸਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮੇਰੀ ਤੁਲਸੀ-ਮਾਲਾ ਹੈ।

ਕੁਰੂਖੇਤਰ ਹੋਵੇ, ਹਰੀਦੁਆਰ ਜਾਂ ਕਾਸ਼ੀ, ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਹੋਵੇ, ਮੱਕਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁਲਤਾਨ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਧਾਰਮਕ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਤੋੜਦਾ, ਛੰਡਦਾ ਝਾੜਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਰੀਤਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦਇਆ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਦੱਸਿਆ। ਸਤ-ਸੰਤੋਖ, ਪਣ-ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਭਉ-ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਤਾਦਾਤਮ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਦੱਸੀ।

-ਆਰ 54 ਸੈਕਟਰ 74,
ਮੋਹਾਲੀ,
ਸੰਪ:93160-51015

**ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਭੋਜਨ
ਨਾ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਨਾ ਮਰਿਯਾਦਾ ਵਿੱਚ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ
ਕਿਉਂ ਖਾਧਾ ਜਾਏ?**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਦੀ ਫੇਰੀ

—ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ 'ਜੀਆ ਨੱਥਾ'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੀ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਫੋਕੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਝੂਠੇ ਵਹਿਮਾਂ ਤੇ ਭਰਮਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਬਾਬਰ ਜਿਹੇ ਮੁਗਲ ਹਮਲਾਵਰ ਜਿਸਨੇ ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਲੁੱਟ ਮਚਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਦੀ ਬੇਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਜਾਬਰ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਂਹ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਹੀ ਲੁੱਟੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੁਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਤਸ਼ਰੀਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਫਰਜਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਨ, ਪਰਜਾ ਦੀ ਸੁਨਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰਜਾ ਸਾਹਸਗੀਣ ਹੋ ਕਿ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਰਥਾਤ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਫੋਕੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਕ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਦਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਕੀਤਾ। ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਸਾਧਕਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ, ਜੰਗਮਾਂ, ਪਾਖੰਡੀ ਪਾਂਡਿਆਂ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਕਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਪੂਰਬ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਵੇਲੇ ਅਸਾਮ, ਕਾਮਰੂਪ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਗਨਨਾਥਪੁਰੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਗਏ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ-ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸਹਿਤ ਹਾਲ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਢਾਕੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉੜੀਸਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੱਲ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉੜੀਸਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੁਦਰ ਦੇਵ ਸੀ।¹ ਉਸਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵੈਸ਼ਨਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੋਧੀ

ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਵਿਚ ਹਰਾ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਦਾ ਅਭਿਲੰਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਬੋਧੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਉੜੀਸਾ ਵਿਚ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੁਦਰਦੇਵ ਬੋਧੀ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਰਾਣੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮੱਤ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬੋਧੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵੈਸ਼ਨਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਸਾਜਿਸ਼ ਰਚੀ। ਸਾਜਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਣੀ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ ਵੱਡੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਬੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਉਸ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ? ਉਸ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਦੱਸ ਨਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਵੈਸ਼ਨਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਉਸ ਲੁਕਾਈ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੁਦਰ ਦੇਵ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਇਆ, ਉਸਨੇ ਬੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ।²

ਛੇਤੀ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਮੰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ ਛੱਡ ਕੇ ਦੌੜਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਨਵਾਬ ਹੁਸੈਨਸ਼ਾਹ³ (1493-1519ਈ.) ਨੇ ਜਗਨਨਾਥਪੁਰੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ 1509 ਈ. ਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅਨੇਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਭੰਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਝਿਲਕਾ ਝੀਲ ਵਿਚ ਛੁਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਗਨਨਾਥਪੁਰੀ ਆਏ, ਉਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ ਚੈਤੰਨਿਆਂ ਮਹਾਂਪ੍ਰਭੂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੁਦਰ ਦੇਵ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਚੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਰਬਾਬ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉੜੀਸਾ ਵਿਚ ਆਮਦ ਬਾਰੇ ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਂਡਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਕਲਯੁਗ' ਨਾਮ ਸਿਰਲੇਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂਤਰਿਕ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸਹਿਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ, ਡਰਾਉਣ ਅਤੇ ਧਮਕਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਆਇਆ। ਉਹ ਤਾਂਤਰਿਕ ਵਿੱਦਿਆ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਕਈ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਡੋਲ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ-

ਰਾਗੁ ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ਘਰੁ ੧ ॥
 ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥
 ਕਸਤੂਰਿ ਕੰਗੂ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥
 ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੧॥
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
 ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ
 ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥
 ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥
 ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੨॥
 ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ॥
 ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥
 ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੩॥
 ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥
 ਹਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥
 ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੪॥੧॥
 (ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੪)

ਗੁਰਬਾਣੀ-ਗਾਇਨ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨ ਤੇ ਕਲਿਯੁਗ ਪਾਂਡੇ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਉਹ ਧਨਾਢ ਤੇ ਅਮੀਰ ਪਾਂਡਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ 'ਤੇ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਲੋਕ ਕਲਿਆਣ ਹਿੱਤ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦੱਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਸਿਆਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਬਉਲੀ ਦਾ

ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ।⁴ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਪਾਂਡੇ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ 'ਮੰਜੀ' ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 1870 ਈ. ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਪੁਰੀ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕਲਿਯੁਗ ਪਾਂਡੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਤੇ ਜਾਂਨਸ਼ੀਨ ਪਾਂਡਾ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਕਲਿਯੁਗ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਉਸ ਕੋਲ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਰਹੇ ਸਨ।⁵

ਗੁਰੂ ਜੀ, ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਸਮੇਤ ਰੱਬ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਉਤਸਵ 'ਤੇ ਪੁਰੀ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਪੁਰੀ ਵਿਖੇ ਜਗਨਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਡੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਕਲੋਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ ਚੈਤੰਨਿਆ ਮਹਾਂਪ੍ਰਭੂ (1485-1533ਈ.) ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਜਗਨਨਾਥ ਵਿਖੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਉਥੇ ਉਂਝ ਹੀ ਪਈ ਗਲਦੀ ਸੜਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਹੱਡੀਆਂ ਹੀ ਬਾਕੀ ਬਚੀਆਂ।

ਇਕ ਰਾਤ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਦਿਉਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਬਾਬਾ ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ ਨਹੀਂ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਪਰੰਤੂ ਰਾਜਾ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਬਾ ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਖਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਚਨ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਅੱਗੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ। ਸੋ ਉਹ ਜਗਨਨਾਥ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਧੂਰੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਹੜੇ ਸਾਲ ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਗਏ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਹਨ। ਡਾ. ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਸਾਲ 1510 ਈ. ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।⁷ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ 1510 ਈ. ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੁਰੀ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਗਜ਼ਟੀਅਰ ਕਲਕੱਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।⁸

ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਜਗਨ ਨਾਥ ਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਸਣ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਅਤੇ ਉਪਰੋਂ ਆ ਰਹੀ ਠੰਡੀ

ਹਵਾ, ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇਤਰ ਮੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਥਾਲ ਪਕੜ ਕੇ ਮੂਰਤੀ ਅੱਗੇ ਆਰਤੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੰਮੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਪੁਜਾਰੀ ਇਹ ਕੌਤਕ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਆਪ ਆਰਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਠੋ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ; ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਰਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਹੋ ਅਸਲ ਆਰਤੀ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਪਾਂਡਿਆਂ ਨੇ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਰਤੀ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਰਵਣ ਕਰਾਓ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਿਆ:-

ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧॥
ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ
ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ॥
ਧੂਧੁ ਮਲਆਨਲੋ ਪਵਣੁ ਚਵਰੋ ਕਰੇ
ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ ਫੂਲੰਤ ਜੋਤੀ॥ ੧॥
ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ॥ ਭਵ ਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ॥
ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ
ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ॥
ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ ਨਨ ਏਕ ਪਦ ਗੰਧ
ਬਿਨੁ ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ॥੨॥
ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥
ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ॥
ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ॥
ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਆਰਤੀ ਹੋਇ॥੩॥
ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ
ਅਨਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਕਉ
ਹੋਇ ਜਾ ਤੇ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਵਾਸਾ॥੪॥੩॥
(ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ 13)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸੁਚੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤ ਬਿਆਨੀ ਤੋਂ ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਜ਼ਰ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗੇ। ਸਭ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਧਾਰਨੀ

ਹੋਏ, ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸਮੇਤ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ ਤਕ ਗਏ।

ਫੁੱਟ ਨੋਟ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ-

1. ਡਾਕਟਰ ਤਿਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ: ਜੀਵਨ ਚਰਿਤਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਪੰਨਾ 178
2. ਡਾਕਟਰ ਤਿਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ: ਓਹੀ, ਪੰਨਾ 186
3. ਐਨ. ਕੇ. ਸਾਹੂ: ਏ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਉੜੀਸਾ, ਪੰਨਾ 366
4. ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਿਰੋਤਮ: ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, (ਪੱਥਰ ਛਾਪ 1884 ਈਸਵੀ) ਪੰਨਾ 24
5. ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ: ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, (ਪੱਥਰ ਛਾਪ) ਸਿਆਲਕੋਟ, ਪੰਨਾ 91
6. ਡਾਕਟਰ ਤਿਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ : ਓਹੀ, 179
7. ਡਾਕਟਰ ਤਿਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ: ਰਿਸਾਲਾ ਸਿੱਖ ਚੀਵੀਊ, ਕਲਕੱਤਾ 1963, ਪੰਨਾ 29-31 , ਜੀਵਨ ਚਰਿਤਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਪੰਨਾ 188
8. ਡਾਕਟਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ:- ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾ, ਪਟਿਆਲਾ 1969, ਪੰਨਾ 70

ਪਿੰਡ - ਜੀਆ ਨੱਥਾ
ਡਾਕ - ਖੁਡਾ - 144305
ਗੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)
ਮੋਬਾਈਲ - 9417769103

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕਤਾ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸੰਦਰਭ

✍ - ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਅਚਰਜ ਸ਼ੋਭਾ ਇਸ ਤੱਥ ਉੱਤੇ ਵਧੇਰੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਰਜੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੂਰ ਲੋਕਮੁਖੀ ਤੇ ਯੋਗਤਾ-ਮੁਖੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਮਾਨਵ-ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਰਾਲੋਕਿਕਤਾ ਦੇ ਇਸ ਪੰਧ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਨਪੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਗਾਈ ਜਨ-ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਬੇਤੋੜ ਹੈ। ਜਿਸ ਜੁਗਤ-ਅਧੀਨ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ, ਨਿਮਾਣੇ, ਨਿਤਾਣੇ, ਨਿਆਸਰੇ ਅਤੇ ਭਾਵੀ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਰਲੱਭ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਯਥਾਰਥਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਜਿਉਣ ਦੀ ਜੋ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੀ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਸਿਧਾਂਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਕੀ ਇਸ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਮਾਨਵ-ਰੁਚੀ ਹੀ ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸਦ-ਵਿਗਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨੀ ਐਮਲੀ ਦਰਖਾਈਮ ਵੀ ਏਹੋ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਗਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਹਿਤ ਉਸਦੀ ਸੋਚਣ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਕਰਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਜੀਵਨ ਗਿਆਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਗਾਇਬ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਤਤਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਦਸ਼ਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ-

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥

(ਪੰਨਾ 145)

ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਕਰ ਕੁੱਤਿਆਂ

ਵਾਂਗ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਿੱਝ ਤੇ ਰਤ ਚਟਣੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਝਿਜਕਦੇ :

ਰਾਜੇ ਸੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤੇ ॥

ਜਾਇ ਜਗਾਇਨਿ ਬੈਠੇ ਸੁਤੇ ॥

ਚਾਕਰ ਨਹਦਾ ਪਾਇਨਿ ਘਾਉ ॥

ਰਤੁ ਪਿਤੁ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟਿ ਜਾਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ 1288)

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਾਂਗ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦਿੱਤੇ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ। ਅਜੋਕੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਲਾਰੇ-ਲੱਪੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਰੋਲ ਐਸ਼ੋ-ਇਸ਼ਰਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ:

ਸਾਹਾਂ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈਆ ਰੰਗਿ ਤਮਾਸੈ ਚਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ 417)

ਕੂੜ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵਾਲੇ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਮਾਨਵ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਵ ਸਮਾਜ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਰਜੇ ਜੋ ਮਾਨਵ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਦ ਵਿਗਾਸ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੋਏ।

ਮਾਨਵ-ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੂਰਵ ਨਾਨਕ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮੂਲੋਂ ਅਣਹੋਂਦ ਸੀ? ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਦ, ਰਾਮਾਇਣ, ਗੀਤਾ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਤਾਂ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਮੋਇਆ ਅਸਲ ਗਿਆਨ ਅਜਿਹੇ ਉਚ-ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਨਿੱਜਲਾਭ ਤੇ ਨਿੱਜਵਾਦ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਨੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸੰਦਰਭ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਥਵਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਵਿਨਾਸ਼ ਵਧੇਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਧਰਮ-ਵੰਡ, ਵਰਣ-ਵੰਡ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਵੰਡ ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਫਲ ਸਨ। ਵਾਰ ਆਸਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਨਕਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣੀ ਭਾਹਿ ਭਰੇ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
(ਪੰਨਾ 469)

ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ:

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਰਹਿ ਕਹੁ ਬਪੁਰੇ ਨਹ ਬੁਝਹਿ ਇਕ ਏਕਾ ॥
(ਪੰਨਾ 1153)

ਵੈਸੇ ਵੀ ਇਹ ਗਿਆਨ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੀ ਜੋ ਲੋਕ ਮਾਨਸਾ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਤੋਂ ਹਟਵੀਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਵਰਗ ਸਨ ਕਾਜੀਆਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਸਲ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਵਰਗ ਸੀ ਸਮਾਜਿਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਤੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀਆਂ, ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ-ਸਾਧਨ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਸਾਰਥਿਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਨਿਭਾ ਰਹੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ

ਕਾਦੀ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ ॥

ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ ॥

ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧੁ ॥

ਤੀਨੇ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ ॥ 2 ॥ (ਪੰਨਾ 662)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ ਅਤੇ ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਭੇਖੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਹ ਇਕ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਕੌਮ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਚਿਰਜੀਵ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਸਾਹਿਤ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਸਾਰ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਸੰਚਾਰ ਜੁਗਤ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜੋ ਲੋਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੰਬੇ ਕਿ ਉਸਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲੋਕ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਮੂਰਤ ਬਣ ਕੇ ਟਿਕ ਜਾਏ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਰੇਕ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਨਿਰਸੰਕੋਚ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੀ, ਅਰਬੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਮੁਖੀ ਬਣ ਕੇ ਪਰਲੋਕ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਸੁਜਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭੂਤਕਾਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ

ਪਹਿਲੋਂ ਮੁਲੰਕਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਸੰਵਾਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਉਲੀਕਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੀ ਇਸੇ ਜੁਗਤ-ਅਧੀਨ ਹੋਈ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਹਿਲੋਂ ਮਾਨਵ-ਜੀਵਨ ਦੇ ਭੂਤਕਾਲ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਪਰਖਿਆ, ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਰਜੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸੰਚਾਰੇ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਬਣ ਕੇ ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਸਦੀਵ-ਕਾਲ ਸਾਰਥਿਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਮਲ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਕੋਈ ਔਖ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਅਜੋਕੇ ਮਾਨਵ-ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਸਨ। ਧਰਮ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦੀ ਚਾਦਰ ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਸੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਜੀਆਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗਦੁ ਸ਼ੈਤਾਨ ਪੜਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਅਖੌਤੀ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਖੂਬ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਤੇ ਬਾਣਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਪਰ ਬਾਣੀ ਵਿਹੁਣਾ ਬਾਣਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ-

ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੇ ਮੈਡੇ ਕਪੜੇ ਕਾਲਾ ਮੈਡਾ ਵੇਸੁ ॥

ਗੁਨਹੀ ਭਰਿਆ ਮੈ ਫਿਰਾ ਲੋਕੁ ਕਹੈ ਦਰਵੇਸੁ ॥

(ਪੰਨਾ 1381)

ਨਿਰਾ ਭੇਖ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਭੇਖ ਜਨ-ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਉਹ ਅੰਸ਼ ਮਨਫੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਾਨਵ-ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੰਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਵਰਗ ਹੈ ਜੋ-

ਗਲੀ ਅਸੀ ਚੰਗੀਆ ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆਹ ॥

ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ ॥

(ਪੰਨਾ 85)

ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਖਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਮਾਨਵ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਕੱਟੜਵਾਦ ਦੀ ਚੰਡ ਹੋ ਰਹੀ ਸੁਰ ਸੁਖਾਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸੂਚਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਦਇਆ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਭਾਵਨਾ

ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਵੇ।

ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ ॥
ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ ॥

(ਪੰਨਾ 3)

ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ ਵੀ ਇਹੋ ਕਿ ਧਰਮ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਧਾਰਸ਼ਿਲਾ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਆਧਾਰਿਤ ਨੈਤਿਕਤਾ 'ਤੇ-

ਏਕੋ ਧਰਮੁ ਦ੍ਰਿੜੈ ਸਚੁ ਕੋਈ ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਪੂਰਾ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸੋਈ ॥

(ਪੰਨਾ 1188)

ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਮੁਕਤ ਜੋਗੀਆਂ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ-ਯੁਕਤ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀਆਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇੰਜ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਹੋਰਿਓ ਗੰਗ ਵਹਾਈਐ ਦੁਨਿਆਈ ਆਖੈ ਕਿ ਕਿਓਨੁ ॥
(ਪੰਨਾ 967)

ਆਖਿਆ ਹੈ। ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਤਿਆਗਵਾਦ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਭਾਂਜਵਾਦ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਰਯਾਦਾ-ਯੁਕਤ ਵੱਸਣ ਦਾ ਮੰਡਨ ਹੈ ਪਰ ਮਰਯਾਦਾਹੀਣ ਫਸਣ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਵਿਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਪਰਿਵਰਤੀ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਥਮਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਲਈ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦਾ ਦਮ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂ, ਆਰਥਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਪੂੰਜੀਪਤੀ, ਰਾਜਸੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਬਿਮਾਰਸੋਚ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ। ਨਿੱਜਲਾਭ, ਨਿੱਜਵਾਦ, ਕਾਣੀ-ਵੰਡ, ਹਉਮੈਗ੍ਰਸਤ, ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਰੂ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਸਫੋਟਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਕਠਨ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਪਰ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੋੜ ਸੀ ਨੀਅਤ ਰਾਸ ਕਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਅੱਗੇ ਲੱਗਣ ਦੀ। ਇਸੇ ਜੁਗਤ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ ਚੁਣ ਕੇ। ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸ ॥

ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਖੁਦ ਇਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ। ਜੇਕਰ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਰਜਿਆ:

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥
(ਪੰਨਾ 141)

ਤਾਂ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਮਲੀ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਚ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇਰਾ-ਤੇਰਾ ਆਖ ਕੇ ਜੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ 'ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥ ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥' (ਪੰਨਾ 142) ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ। ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਸਮੇਂ ਟੋਕ ਕੇ, ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਲੁੱਟ ਦੇ ਮਾਲ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਪਕਵਾਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ, ਹਰਿਦੁਆਰ, ਜਗਨਨਾਥਪੁਰੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪੰਡਿਆਂ ਨਾਲ, ਪਰਬਤਾਂ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰੁ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉ ਕਰਕੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੇਵਲ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪੱਧਰ ਤਕ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਤਾਂ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸਿਰ ਤਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ:

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥ (ਪੰਨਾ 1412)

ਮਾਨਵ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਨਾਸੂਰ ਬਣ ਚੁਕੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਵਾਰਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਰਜੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਦਰਸਾਏ ਜੀਵਨ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਅਜਿਹਾ 10 ਨੁਕਾਤੀ ਪਉੜੀ ਵਿਧੀਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜੋਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਭਰਪੂਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਠੀਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ:

1. ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ :

ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ ॥

(ਪੰਨਾ 766)

2. ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ:

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੂਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ 141) ਵਢੀ ਲੈ ਕੈ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥

(ਪੰਨਾ 951)

3. ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਾਰਜ :

ਐਸਾ ਕੰਮੁ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ ॥

(ਪੰਨਾ 918)

4. ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ :

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥ (ਪੰਨਾ 1245)

5. ਸ੍ਰੈਮਾਨ :

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥
ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ 142)

6. ਔਰਤ ਦਾ ਸਨਮਾਨ:

ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥
(ਪੰਨਾ 473)

7. ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ:

ਕਥਨੀ ਝੂਠੀ ਜਗੁ ਭਵੈ ਰਹਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁ ਸਾਰੁ ॥
(ਪੰਨਾ 56)

8. ਗ੍ਰਿਹਸਥ:

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਐਸੀ ਵਡਿਆਈ ॥
ਪੁਤ੍ਰੁ ਕਲਤ੍ਰੁ ਵਿਚੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ 661)

9. ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ

ਇਤੁ ਮਦਿ ਪੀਤੈ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਤੇ ਖਟੀਅਹਿ
ਬਿਕਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ 553)

10. ਨਿਮਰਤਾ:

ਮਿਠਤੁ ਨੀਵੀ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆ ਤਤੁ ॥
(ਪੰਨਾ 820)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕਤਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੀ ਇਹ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਨਵ-ਜੀਵਨ ਲਈ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਜਿਹੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤੇ ਜੋ ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਦੀਵਕਾਲ ਆਧਾਰ ਬਣੇ। ਸੰਸਾਰੀ-ਕਾਰਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੱਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਉਲਟ ਪਰਵਿਰਤੀ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ, ਸੰਸਾਰੀ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਵੀ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ। ਧਰਮ-ਵੰਡ, ਵਰਣ-ਵੰਡ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਵੰਡ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਕਾਰਦਿਆਂ ਮਾਨਵ-ਸਾਂਝ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ। ਮਾਨਵਜੀਵਨ ਦੇ ਸਦ-ਵਿਗਾਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਤ 10 ਨੁਕਾਤੀ ਪਉੜੀ-ਵਿਧਾਨ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਸੋਚ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਮਨੋਰਥਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਹੋ ਘਾੜਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਅਨੰਦ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਨੇ ਜਦ ਨਗਮਾ ਗਾਇਆ

ਸੂਰਜ ਆਇਆ ਕਰਨ ਦੀਦਾਰੇ।
ਨੂਰੀ ਤੱਕਣ ਲਈ ਨਜਾਰੇ।
ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਧੌਣ ਝੁਕਾ ਕੇ।
ਸੱਪ ਖਲੋਤਾ ਫਨ ਫੈਲਾ ਕੇ।
ਸੱਪਾਂ ਆਪਣਾ ਜ਼ਹਿਰ ਗਵਾਇਆ।
ਨਾਨਕ ਨੇ ਜਦ ਨਗਮਾ.....

ਜਾ ਕੇ ਵਿੱਚ ਬਗਦਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ।
ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁੰਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਹਿਰ ਦੇ।
ਲੱਖ ਆਕਾਸ਼ ਪਾਤਾਲ ਵਿਖਾ ਕੇ।
ਪੀਰਾਂ ਤਾਈਂ ਮੁਰੀਦ ਬਣਾ ਕੇ।
ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ।
ਨਾਨਕ ਨੇ.....

ਜਦ ਮਰਦਾਨੇ ਮੰਗਿਆ ਪਾਣੀ।
ਪਹਾੜ ਚੀਰਦਾ ਲੰਘਿਆ ਪਾਣੀ।
ਪੀ ਮਰਦਾਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ।
ਉੱਤੋਂ ਪੀਰ ਪਹਾੜ ਵਗਾਇਆ।
ਪੱਥਰ ਨੇ ਆ ਕੀਤੀ ਛਾਇਆ।
ਨਾਨਕ ਨੇ.....

ਚੇਠੇ ਮਿੱਠੇ ਸ਼ਹਿਦ ਬਣਾਏ।
ਅੰਬ ਅਨਾਰ ਅੱਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਏ।
ਰੱਸਗੁੱਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੇ।
ਦੁੱਧ ਨਾਲਿਆਂ ਅੰਦਰ ਵਗੇ।
ਉੱਜੜੇ ਖੇਤਾਂ ਫਲ ਖਵਾਇਆ।
ਨਾਨਕ ਨੇ.....

ਪਾਪੀ ਸਾਰੇ ਹੋਏ ਪਵਿੱਤਰ।
ਠੱਗ ਚੋਰ ਸਭ ਹੋਏ ਮਿੱਤਰ।
ਪੂੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਸਿੰਮਿਆ।
ਕੋਧਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਨਿੰਮਿਆ।
ਭਾਗੇ ਆਪਣਾ ਭਰਮ ਗਵਾਇਆ।
ਨਾਨਕ ਨੇ.....

-ਕਰਮ ਸਿੰਘ 'ਬਾਲਮ'

ਦੋ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ

✍ - ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ (ਐਮ. ਏ.)

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਹ ਰਾਏ ਸੀ, ਕਿ ਜੇ ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਨਾ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਤਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਟੱਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਕਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਨਾਮੀ ਸੂਬਿਆਂ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚਲਾ ਕੇ ਫੈਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਮੰਡੀ ਵਾਲਾ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਸਿਆਣਾ ਅਤੇ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਵਾਲਾ ਸੱਜਣ ਸੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿਆਂ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪਸ ਦੇ ਝਗੜੇ ਮੁਕਾਉਣ ਲਈ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸੁਣ ਵਾਲੇ ਪੰਚ, ਸਰਪੰਚ, ਅਦਾਲਤੀ ਅਤੇ ਜੱਜ ਵੀ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਯਾ ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਮੰਡੀ ਵਾਲਾ ਹਿਠਾੜ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਦਾਲਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਦ ਹਰ ਜਗਾ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਰਾਏ ਕੋਟ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ 3 ਕਤਲਾਂ ਬਦਲੇ, 3 ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਆਈ ਸੀ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਮੰਡੀ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨਾਈਵਾਲੀਏ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਡੰਡਾਵਲੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ 109 ਅਤੇ 302 ਹੇਠ 21 ਸਤੰਬਰ 1871 ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਲਜ਼ਾਮ ਇਹ ਸੀ, ਕਿ ਕਾਤਲਾਂ ਨੇ ਕਤਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਪੇਟ, ਮੁਖਬਰਾਂ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਸਨ। ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਦਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਵਾਅਦਾ ਮੁਆਫ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਰਾਮ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੂਜੀ ਬਾਰ ਆਪਣੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਲਈਆਂ। ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ

ਹਨ, ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਦਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪਹਿਲੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲੋਂ ਕਈਆਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਫ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਬੁੱਚੜਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿਚ ਕਾਤਲਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਪੈਂਡਾ ਕੱਟ ਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਖੁੱਡੀ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ। ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਘਟ ਹੀ ਵਜ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭੁਗਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 2 ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਧ, ਜੀਉਣ ਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ ਪਿੰਡ ਜੋਗਾ, ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ, ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਉਹੋ ਜਹੇ ਸਖਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ 23 ਤਰੀਖ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲੋਂ ਇਹ ਭੈਣੀ ਗਏ ਸਨ। ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਜੱਜ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਗੁੰਝਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਘੁੜ ਕੇ ਉਹ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੁੱਡੀ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੈਸਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨਾਈਵਾਲੀਏ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਮੋੜਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁੱਚੜਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁੱਕਣਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਇਲਮ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿੰਡ ਜੱਗੋ ਜਾ ਕੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਵਣ ਤੱਕ ਉਥੇ ਠਹਿਰਨਾ, ਅਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆਏ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਮਿਲਨਾ, ਆਦਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸ਼ਕ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਜ਼ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਦੇ ਕੇ, ਅਤੇ ਮਦਦ ਦੇ ਕੇ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।"

ਹਿੰਦ ਡੰਡਾਵਲੀ ਦੀਆਂ 109 ਅਤੇ 302 ਧਾਰਾਂ ਹੇਠ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਮੰਡੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨਾਈਵਾਲੀਏ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਸੀ ਅਸੈਸਰਾਂ ਮੀਰ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੰਮਦ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਲਾਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਯਾ ਲਾਲ ਨੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲਾਂ ਦੇ ਮੁਜਰਮ ਕਰਾਰ ਦੇਕੇ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ । ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1871 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ।

ਮੈਕਨਾਬ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਨਕਲ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਨੰ. 185 ਤਰੀਕ 30 ਅਕਤੂਬਰ 1871 ਦੁਆਰਾ ਚੀਫ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ । ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 65 ਸਾਲ 1871 ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਹਿੰਦ ਡੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 398 ਹੇਠ, ਚੀਫ ਕੋਰਟ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਸੀ. ਬੋਲੀਨੋਸ, ਸੀ. ਆਰ. ਲਿੰਡਸੇ ਅਤੇ ਜੇ. ਸੀ. ਕੈਮਪਬੈਲ ਦੇ ਬੈਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ-

'ਸਰਕਾਰ ਬਰਖਲਾਫ (1) ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਜ਼ਾਤ ਕੂਕਾ, ਉਮਰ 28 ਸਾਲ ਪਿੰਡ ਨਾਈਵਾਲਾ (2) ਗਿਆਨੀ ਪੜਨਾਓਂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਜ਼ਾਤ ਕੂਕਾ, ਉਮਰ 35 ਸਾਲ ਪਿੰਡ ਮੰਡੀ । ਜੁਰਮ : ਕਤਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਚੁੱਕਣਾ ਦੇਣੀ, ਹੇਠ ਹਿੰਦ ਡੰਡਾਵਲੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾ 109 ਅਤੇ 302 ।

ਜੱਜ ਬੋਲੀਨੋਸ ਨੇ ਹਰ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਬੜੀ ਹੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਖੋਜ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨਾਈਵਾਲੀਏ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ : ਫੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਰੀਤ ਦੇ ਸਖਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ । ਦੋਨੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਉਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਇਕੋ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਇਕੱਠਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਕੁਝ ਭੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨਾਈਵਾਲੀਆ, ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਤਸਲੀਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ, ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਧ ਮੌੜਾਂਵਾਲਾ, ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਕੌਰ, ਦਲ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੇ ਝੂਠ ਸੱਚ ਨੂੰ ਖੂਬ ਨਿਤਾਰਿਆ । ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਲਿਖਿਆ, ਕਿ ਦਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਮ ਕੌਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਸੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੱਚ ਮੰਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ । ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ, ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਪੜਾਂਦੀ ਸਿਖਾਂਦੀ

ਰਹੀ ਹੈ ।

ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸਬੰਧੀ ਜੱਜ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਕਿ ਇਹ ਗਵਾਹ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੜੀ ਸਖਤ ਗਵਾਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਇਕ ਵਾਅਦਾ ਮੁਆਫ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੀ ਸੂਰਤ ਇਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਐਸੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜੀਉਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਜੱਜ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦਾ ਹਾਂ । ਐਸੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਂ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤੌਰ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਮਿਸਲ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਸੱਚਮੁਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਤਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕਤਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਭੀ ਰਾਏ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ । ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ, ਇਸਨੂੰ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ; ਅਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨਾਈਵਾਲੀਏ ਨੂੰ ਭੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਦਲ ਕੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ।

ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੀਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ 11 ਨਵੰਬਰ, 1871 ਈ. ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ।

ਜੱਜ ਕੈਮਬੈਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ 14 ਨਵੰਬਰ 1871 ਈ. ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ । ਉਸਨੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਇਕ ਨੀਮ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਕੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਵਾਲੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੀ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ।

ਜੱਜ ਲਿੰਡਸੇ ਨੇ 23 ਨਵੰਬਰ 1871 ਈ. ਨੂੰ, ਥੋੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਂਦਿਆਂ, ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੌਤ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ।

26 ਨਵੰਬਰ 1871 ਈ. ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਦੋਨਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਬਾਹਰ ਫਾਂਸੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ :

“ਫਾਂਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਹੀਂ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਚਿੱਟੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਬਣਵਾਈਆਂ ਸਨ । ਚਿੱਟੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਨਾਲ ਚੜਾਂਗੇ । ਇਹ ਨੀਲੀ ਨਹੀਂ ਪਾਵਣੀ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਤੰਦੀ ਨਹੀਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਣੀ । ਪੱਟ ਕੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਬਣਵਾਈਆਂ ਆਂ । ਫਾਂਸੀ ਗਡਵਾਈ, ਫੌਜਾਂ ਆਈਆਂ, ਹੋਰ ਲੋਕ ਭੀ ਬਹੁਤ ਆਏ ਦੇਖਣ । ਧਰਮ ਕੇ ਨਮਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦੇ ਹੈ । ਬਾਬੇ ਗਿਆਨਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਾਲੀਆਂ ਦਗਦੀਆਂ ਹਨ । ਫ਼ਰੰਗੀ ਦੋਹਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਗੇ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਤਲ ਵਿਚ ਨਾਂ ਸੇ , ਮੁਕਬਲਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਕਹਾਏ । ਬਾਬੇ ਗਿਆਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕੀਤਾ : “ਚੁਕਾ ਨਿਹੋਰਾ ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ॥ ਭਰਮੁ ਗਇਆ ਗੁਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਮੇਰੀ।” ਜਾਂ ਬਾਬੇ ਗਿਆਨਾ ਸਿੰਘ ਤਖਤੇ ਪਰ ਚੜੇ, ਤਾਂ ਬੋਲਾ ਕੀਤਾ : ਬਿਲਿਆ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ, ਪਿੱਠ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਕਿਸੇ ਜੱਟੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚ ਕੱਟ ਕੇ ਫੇਰ ਆਇਆ ਜਾਣ, ਜੁਆਨ ਹੋ ਕੇ ਬਦਲੇ ਲਵਾਂਗੇ । ਸੁਣ ਓਏ ਬਿੱਲਿਆ, ਤੇਰੀ ਮੱਤ ਮਾੜੀ ਦੇਖੀ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੀ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬੇਅਦਾਲਤੀ ਹੋਣੇ ਲਗੀ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕੋਈ ਬੰਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਜਾਣੇ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ, ਸੋ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰੇ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਪਾਛੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਸ ਕਰੇਗਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਅਜੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕੀ ਖੇਡ ਹੋਈ ਹੈ । ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤਾਂ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਪਾਛੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਸ ਕਰਸੀ । ਜੇ ਇਕ ਦੋ ਸਰਪ ਮਾਰ ਦੀਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹੂਆ । ਤੁਹਾਡਾ ਕਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ... ਅਸੀਂ ਭੀ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਾਓ ਜਣੇਗੀ, ਨਵੇਂ ਚੋਲੇ ਪਾਇ ਕੇ, ਜੁਆਨ ਹੋਇ ਕੇ ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਫੜਾਂਗੇ , ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੂੰ ਉਠਾਵਾਂਗੇ, ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਲੜਾਈ ਕਰਾਂਗੇ, ਬੋਲ ਕੀਤਾ :

ਸਾਂਈ ਨਾਲ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਵਾ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਸਾਂਈਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ।
ਬਹੁਤੀ ਥਾਵੇਂ ਚਿਤ ਚਾਇ ਖਲੋਤਾ,
ਇਕ ਸਾਕ ਸਾਂਈ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ।
ਜੈਸੀ ਲਾਵਣ ਤੋੜ ਨਿਭਾਵਣ,
ਕਦੇ ਨਾ ਫੇਰਨ ਚਿੱਤਾ ।

ਬਿਨ ਸਿਰ ਦਿਤਿਆਂ ਸਹੁ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ,
ਲਖਾਂ ਜੇਹੀ ਗਲ ਇੱਕਾ ।

ਆਪ ਫਾਂਸੀ ਪਾਈ ਗਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਕੇ, ਪਟੜਾ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਖਿੱਚ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਅੰਤ ਕਾ ਝੂਟਾ ਆਇਆ, ਪ੍ਰਾਣ ਜੁਦਾ ਹੋਏ, ਦੋਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਕੋ ਬੁੱਢੇ ਦਰਿਆਏ ਤੇ ਲਜਾਇ ਕੇ ਦਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਭੋਗ ਪਵਾਏ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜਣ ਵਿਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪੁਲਿਸ ਸਰਦਾਰ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਈ. ਏ. ਸੀ. ਬਣਾ ਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਖਾਸ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਅਤੇ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਇਮਦਾਦ ਅਲੀ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਪਰਸਿਆ:

- ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਾਲੇ ਪਰਸਿਆ
ਲਾਲੇਂ ਲਾਲ ਹੋਇਆ ਜਗ ਜਾਣੈਂ,
- ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਾਲੇ ਪਰਸਿਆ
ਮਾਲੇ ਮਾਲ ਹੋਇਆ ਜਗ ਜਾਣੈਂ,
- ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਹਿਣੇਂ ਪਰਸਿਆ
ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਹੋਇਆ ਜਗ ਜਾਣੈਂ,
- ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੋਦੇ ਪਰਸਿਆ
ਅਤਿ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਜਗ ਜਾਣੈਂ,
- ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੋਂਡੇ ਪਰਸਿਆ
ਜਨਮ ਸਖਾਲ ਹੋਇਆ ਜਗ ਜਾਣੈਂ,
- ਗੁਰ ਨਾਨਕ, ਦੇਉ, ਨੇ ਪਰਸਿਆ
ਕਰਮ ਕਮਾਲ ਹੋਇਆ ਜਗ ਜਾਣੈਂ,
- ਜਾਲ ਅਜਾਲ ਹੂਆ ਜਗ ਜਾਣੈਂ।

The Image of Guru Nanak in the Vars of Bhai Gurdas

✍ - Dr. FAUJA SINGH

Bhai Gurdas was at once a poet and an expounder of Gurmat or Sikhism. Among his works the most famous is his Vars (odes), popularly called Varan Bhai Gurdas or Bhai Gurdas dian Varan. As an exposition of Sikhism, this work is rated very high, being the first attempt of its kind and bearing the seal of approval of Guru Arjan Dev who is believed to have described it as the key to the understanding of the Holy Granth compiled by him. The total number of Vars in this work is forty. Out of them the Vars which relate to Guru Nank, in one way or another, are only the first, eleventh, twentieth, twentyfourth, twenty-sixth and thirty-ninth. Of these the last four contain only a few general references to the Guru, the eleventh gives the names of some of his devotees, whereas the first is the most important of them all in respect of the information furnished in it regarding the life and teachings of Guru Nanak.

The approach of Bhai Gurdas towards Guru Nanak is conditioned by his being a devoted Sikh and a missionary. It is both a limitation and an advantage. It is a limitation in the sense that it has some narrowing effect on the outlook of the writer. It is an advantage because the writer's intimacy with the theme gives him an authority to deal with the subject. He was a nephew of the Third Guru, Amardas and as such was very close to the centre of the Sikh movement. We are not definite about his date of birth, but the tradition has it that he was born around the year A. D. 1558, which means about nineteen years after the death of

Guru Nanak in 1539. Thus his period was not far removed from the time of Guru Nanak and he had the good fortune of meeting and working with some of the old Sikhs who had seen the Great Master, attended his congregations and could provide first-hand information about him. One such man was Bhai Budha who had become a disciple of Guru Nanak at a young age and was greatly venerated by the succeeding Gurus up to his last breath in the time of the Sixth Guru, Hargobind. The fact that he was selected to perform the accession ceremony of many of the Gurus and was appointed the first Granthi of the Harimandar built at Amritsar by Guru Arjan Dev, indicates the high respect he enjoyed at the Sikh headquarters. The importance of Bhai Gurdas's account may, thus, be judged from his proximity to the time of Guru Nanak, his personal association with some of his prominent Sikhs and with the Second to Sixth Gurus, namely Angad Dev, Amar Das, Ram Dass, Arjan Dev and Hargobind. Compared with the Janamsakhis (the Puratan, the Meharban and the Bala) which are generally dated not earlier than the third and fourth decades of the seventeenth century, the Vars of Bhai Gurdas is a better and older source and can well be made the basis for the reconstruction of Guru Nanak's life. There are in the work, no doubt, a few limitations, such as the emotional-involvement of the author, the use of poetry as the medium of expression and the presence, though not much, of supernatural element. Even so, it

remains the most valuable evidence on the life of the founder of Sikhism.

Bhai Gurdas's view of Guru Nanak may conveniently be studied under the following heads :

1. as a God-man
2. as a Jagat-Guru (world-teacher)
3. as a Raj-Jogi (practiser of piety in normal daily life).

1. As a God-man

In the eyes of Bhai Gurdas Guru Nanak was a superman, a Godman, a being inseparable or indistinct from God-nay, God Himself. This attitude towards Guru Nanak is not peculiar to Bhai Gurdas; it is also found in the *swayyas* of Guru Arjan Dev and the *Kalashar*", wherein Guru Nanak is represented as God himself. Doctrinally, this belief was based on the general conviction, expressed by almost all the Sikh Gurus, that there is no difference between the Hari (God) and the Harijan (God's servant or worshipper), or as Guru Arjan put it in the *Sukhmani*, between the *Brahmgyani* (one who has realized God) and *Parmeshar* (Supreme Being). But it has to be remembered that it is not tantamount to the traditional Hindu theory of Avatars. An Avatar, in the Hindu religious philosophy, is an incarnation of God or God Himself born as a man. This belief runs counter to the Sikh *Mul Mantar* (cardinal doctrine) wherein God is described as *Ajuni* (one who is never born). Bhai Gurdas, who was so close to the Sikh Gurus, who acted as a scribe for Guru Arjan in the compilation of the *Holi Granth* and whose work has been regarded as an authority on the teachings of the Gurus, could not be unaware of the fine distinction made by Sikhism between a God-realized man and God. Therefore, his identifying Guru Nanak with God was no contradiction of the *Ajuni* concept of

the *Mul Mantar*; it only indicated the great heights of spiritual excellence attained by the Great Master.

This view of Bhai Gurdas is also significant as being a reflection of the growth of the "Baba" legend of Guru Nanak since his death. With the passing of years the Guru had started acquiring charismatic legendary character possessed of great supernatural powers. When Bhai Gurdas wrote, or when, later on, the *Janamsakhis* were produced out of the verbal traditions in wide circulation, the legend of Baba Nanak had already got a powerful grip on the minds of the people specially the Sikhs. In so far as this development entered, as a contributing factor, into the growth process of the Sikh community, we can say that Bhai Gurdas's reference to Guru Nanak as a God-man is a matter of great historical significance for the students of early Sikh history.

2. As a Jagat-Guru (world-teacher)

Bhai Gurdas does not regard Guru Nanak as a mystic, lost in divine meditation, forgetful of the world, and retired from worldly responsibilities. In his view, he was a seer born with a mission; a torch-bearer commissioned by God to lead the misguided humanity out of darkness into light; a world-teacher firmly committed to the task of making the people discriminate between right and wrong, truth and falsehood, good and evil. His mission suffered from no limitations of caste, creed, sex and clime. He was as much concerned with the Muslims and others as he was with the Hindus, for he recognized no barriers, whether territorial or cultural.

That we may have a clear idea of the divine mission of Guru Nanak, Bhai Gurdas has given a somewhat detailed description of the

state of humanity that existed at the time of Guru Nanak.

He starts with the Hindus. The then Hindu society was torn as under by serious group rivalry and strife?. Castes were set against castes and sects against sects. The Brahmin, who was expected to provide guidance and leadership in this state of turmoil, intensified the social disharmony by promoting dissension and controversy rather than helped in its mitigation. The people in general were steeped in ignorance and superstition and had no respect for the scriptures, the Vedas etc. Diversity of faiths was a natural product of this situation, and with this and the resultant climate of Vad-vivad (controversy) the tone of the society suffered a further set-back. Like the Hindus, the Muslims, too, were split up into a large number of sects born out of rigid and formalistic interpretations of the Muslim dogma. Their leaders had fallen in character and formalism had got the better of them? As between the Hindus and the Muslims, there was nothing to choose, for both had forgotten the real lesson of their scriptures and were concentrating on the mechanical observance of their respective religious institutions. Egotism, backbiting, arrogance, and mutual tension-these were the traits of their character, writes Bhai Gurdas. No wonder, therefore that their leaders-the Brahmins and the Musalmans-had lost vision of the Truth in their mutual strife. There was, however, one important difference between them. The Muslims were the rulers and the Hindus, the subjects. The former taking advantage of their position perpetrated much tyranny upon the latter in the form of cow-slaughter and destruction of mandirs. While this tyranny was abroad, the affected Hindus,

the Bhai seems to give the impression, meekly submitted to it, which gave further inducement to the rulers in their acts of tyranny.

Summing up his assessment of the situation prevailing at the time of Guru Nanak, Bhai Gurdas has written :

"There being no Guru, it was all darkness, people were locked in manifold strife and the world was engrossed in sin. The Dhaul had become sad and was weeping every day and night. The absence of compassion had rendered him weak and he was sinking under his heavy burden. The earth was made by sin so heavy that the Dhaul, standing on one leg, was crying aloud : None, except a Sadh (virtuous man) can rescue me, but alas ! there is no Sadh to be seen anywhere."

Divested of its mythological garb, the above statement of Bhai Gurdas amounts to saying that the situation was extremely grave and there was an urgent need of a great leader to remedy it and salvage the misguided humanity from the slough of degradation into which it was sinking. God Himself felt concerned about the ever-worsening situation and He sent Guru Nanak to the world with a special mission :

"The call (of the Dhaul) was heard by the Merciful Lord and He sent Guru Nanak to the world.'

It is really the ancient Hindu view about the historical process that the Bhai has given here. According to that view, when evil reigns supreme on the earth or a part thereof, the Almighty Lord sends a special nominee of His to extirpate the wicked. The Hindu tradition termed it Avtar. The Bhai does not go that far, but the underlying idea is accepted by him, as evidenced by the above quotation from his

writings.

Having received the divine commission, Guru Nanak set out on his udasis (long journeys). Bhai Gurdas makes it very clear that it was not for the sake of any excursion or pleasure-trip, not even out of desire for pilgrimage to holy places (tiraths) that the Guru planned his travels. The sole object of these travels was to carry out the divine mission given to him.

When the Baba looked carefully around, he witnessed the whole world a scene of conflagration. People were heard to say in agony : 'Without the (true) Guru, there is darkness everywhere. The Baba then put on the garb of a traveller and set out on his udasis. Thus did he march off to set the world right.

Guru Nanak made three udasis : eastward, northward and westward. In the eastern udasi, he travelled far and wide and visited a large number of Hindu tiraths, a few centres of Sidhs and Naths, the most important of them being Nanakmata, and some centres of Islamic culture. Bhai Gurdas does not specify the areas visited by him but contents himself with a pithy but very significant statement that the Guru travelled as far as the land could be seen", which may be interpreted to mean as far as the ocean. During this journey, the Guru met and had discourses with Pandits, Jogis, Sidhs, Naths, Ulamas, Shaikhs, Pirs and many others who claimed religious knowledge or piety. Everywhere he achieved a thumping success. According to the Bhai, the Guru went through the whole udasi in the manner of a hero or a conqueror :

The appearance of Satguru Nanak dispelled the Mist and spread light in the world. It was like the rising of the sun which caused the stars to disappear and the darkness

to vanish. Or, it resembled the roaring of a lion which, having struck awe in the wild animals, caused them to take to flight in a state of breathlessness.

The second udasi was made in the Himalayas constituting the northern border of India. The account of this journey as given by the Bhai is very brief. In fact, only a single incident, the meeting with the Sidhs of Sumer, has been mentioned. But here too, the success was Guru Nanak's. The Sidhs were humbled in their discussion with the Guru and they ultimately acknowledged his superiority.

The last udasi took Guru Nanak to the Muslim world of West Asia where he visited, among other places, Mecca, Medina and Baghdad. Both at Mecca and Baghdad he had discussions with Muslim divines. At Mecca the subject was how did the Hindus compare with the Muslims. At Baghdad the discussion related to the extent of the universe. Several other topics must have also come in for discussion but Bhai Gurdas seems to have selected only the most important ones and ignored the rest. But the writer is very emphatic that in the course of these and other discussions the Guru emerged as a great hero or a conqueror.

Having subdued Baghdado, he subdued Mecca and Medina...

He conquered all the far-flung areas he visited..... He subdued both the Hindu and the Musalman.

After the three udasis Guru Nanak threw away the guise of renunciation and began to lead the life of a man of the world at Kartarpur, a place on the bank of the River Ravi. Here he Staved on till his death. The missionary work was continued as before. People flocked to him in large numbers to attend his

congregations and to listen to his divine message. Sometimes, he out on short trips and have discourses with Jogis, Nahts, Sufis and such other people with a view to showing them the path of truth he had conceived and preached all his life. But the mission of Nanak was of such a nature that no single individual could complete it. Guru Nanak had, no doubt, done the basic work but he strongly felt that the work begun by him must be carried on after his death. Therefore, he nominated Bhai Lehna as his successor and called him Angad, part of his own self'. Bhai Gurdas does not recognise any difference between Guru Nanak and his successor Guru Angad, or between any of the Gurus. To him all the Gurus were one and the same, with the same Nanakjot (Nanak's light) operating in them.

3. As a Raj-Jogi

During his long stay at Kartarpur, Guru Nanak tried a new experiment, the experiment of Raj-Jog. It was a religion-oriented social life, or a society-oriented religious life. The Guru lived with his family bearing the responsibilities of a married life and earning his livelihood by means of agriculture. But this was combined with a life of Nam-Simran and Sewa, in other words, a life of spiritualism and social service. Bhai Gurdas has given a brief outline of the daily programme of life observed at Kartarpur. There were regular morning as well as evening services where hymns from Guru Nanak's Vani were recited and sung and discourses (gyan charchas) were held on various subjects of importance in life.

For Guru Nanak, Raj-Jog was an ideal way of life. But the Jogis and Sidhs disapproved of it. The Sidhs of Sumer Parbat had removed themselves completely from the people of the world. It mattered little to them whether the

people led lives of virtue or of evil. Guru Nanak in his conversation with them had warned them against their misguided ways.

The world is in the throes of sin and the Dhaul under the Earth is crying for rescue. The Sidhs have hidden themselves in the mountains. Who is there to rescue the world ? The Jogis, devoid of knowledge, are wasting away their time by rubbing their bodies with ashes every day and night. The world is lost because there is none to save it from evil.

This was followed by the portrayal of a very grim picture of the world?, in which, according to Bhai Gurdas, the Guru pointed out how the rulers were exploiting their subjects, instead of protecting them, how the subjects, without proper guidance, were engrossed in falsehood, how the so-called religious people had fallen from the pedestal of their duties and had vitiated the atmosphere, how the Qazis had fallen prey to temptations of bribery and neglected their proper function of justice, and finally how mammon had taken hold of the lives of men and women. To cut the story short, it was a dismal picture of evil having enveloped the entire world. It was a challenge for the Sidhs, indeed for anyone who claimed any wisdom or knowledge.

Guru Nanak's path of Raj-Jog was objected to by the Sidhs of Achal-Vatala when the Baba proceeded there from Kartarpur on the occasion of a Shivrati Fair.

Jogi Bhangar Nath said to the Guru : "Why have you put Kanji (a sour object) into milk? The milk will go sour and you will not get any butter, howsoever hard you may churn it. Why have you taken off the guise of renunciation and started living like a man of the world ?"

Guru Nank strongly defended himself and replied : "Bhangar Nath! your mother it is that lacks the required know-how. The vessel is not properly cleaned and therefore the milk gets sour. How strange that you renounce the world and become a recluse, but after that again go to the householders to beg alms from them."

In the foregoing pages we have seen in brief Bhai Gurdas's image of Guru Nanak. To sum up, the following points may be derived from his account with regard to Guru Nanak :

1.The Guru was a God-man, far above the ordinary mortals.

2.He worked with a sense of mission and his mission was universal and not confined to any particular group of people or territory.

3. He did not divorce religion from the service of humanity. Retirement from wordly life as well as individualism in the attainment of salvation had little appeal to him.

4. He did not think that there was any incompatibility between the performance of social obligations and the realization of the highest spiritual and moral excellence. On the contrary, he believed that it was possible to achieve perfection while leading the normal social life.

5. Whatever ideas and ideals he preached, he himself acted upon them and demonstrated, both by precept and example, that given the necessary will, they could be translated into practical life.

6. He took an integrated view of life. It was with total life, inclusive of all aspects-political, administrative, social, religious, moral, economic etc.-that he was concerned. He did not think that religion was limited to any water-tight compartments of life but regarded

it as the very basis of life as a whole.

7. He achieved great success in the task he had undertaken. His success was comparable to that of a hero. But the task was still incomplete and had to be carried on. It was for this reason that he appointed his successor.

All these points are very important and they may well be regarded as vital to the understanding of Guru Nanak's mode of thinking.

NANAK THE WORLD-TEACHER.

He was lost in this flood of his own thought and wonder, a river that flowed out of him and at the same time engulfed him, so that he was looked on as one dead. What they saw of him was but as his garment cast upon the shore of life, while Nanak himself was swallowed by the Infinite. Truly, never did they see him again in the form in which they knew him so well. He came out and spoke as Guru Nanak the world-teacher, to the awe of everyone. Said he: "There is no Hindu, no Mussalman!"

To the Hindus he said, "You are not Hindus"; to the Mussalmans, "You are not Moslems"; to the Yogis, "You are not Yogis"; and so was it wherever he went. He not only withheld these names, but by his very presence changed those that had borne them into men. When he left the place, his eye seemed to be still upon them, keeping their minds steadfast. A new life came to the people, in him they found their God, their world, and their lost souls.

In him they began anew; and in him they ended.

PROFESSOR PURAN SINGH

A SAGA OF SRI SATGURU JAGJIT SINGH JI

✍️ -Dr. Sharada Jayagovind

When Beant ji was four-and-a-half years old, he started his lessons in music. The child's love for music and his sincere efforts at learning made the father and the teachers happy.

Beant ji learnt Hindustani music, Gurmat sangeet and religious literature from Ustad Harnam Singh ji of Chawinda. He also learnt to sing and play the dilruba. At an early age, he realized the truth that music was not just a fine art but a means to reach God as it seeps into the soul and connects one to Him.

Life during childhood for Beant ji was hard. Music lessons would commence as early as four in the morning. The teachers would be ready by three o'clock tuning the instruments. At such a tender age, Beant ji imbibed the values of rising early, being punctual and being respectful towards elders. He lived by these values throughout his life.

Much later in life when someone asked Satguru Jagjit Singh ji:

"Were you not tired of sitting through such long sessions of music?"

Satguru ji replied:

"I immersed myself in music and that is what my Satguru wanted me to do; making him happy was my primary duty."

Beant ji's paternal grandmother, Mata Jivan Kaur ji, filled the void left by the untimely death of his mother.

She used to cook delicacies and feed the children of the dera. In a way she was mother to all the children who grew up in Sri Bhaini Sahib. She took great care to see that they were always clean and that they cultivated good manners and habits.

She advised the youngsters to wear simple clothes so that they could serve without fear of spoiling them. Once, she came across Beant ji washing the utensils of the sadh sangat. She was very happy that her grandson was willingly performing seva.

Satguru Jagjit Singh ji recalled in one of his discourses that his grandmother did not allow children to stir sugar in milk with the twig of the Kikartree as it has an intoxicating effect. She

wanted the children to stay away from such substances.

The grandmother inspired the children with stories depicting the valour of Satguru Ram Singh ji and the Kuka movement. As a young girl of twelve, in 1872, Mata Jivan Kaur ji had witnessed the tragic scene of Satguru Ram Singh ji's banishment from Sri Bhaini Sahib and his last travel in a bullock cart to Ludhiana to be exiled to Rangoon by the British.

When Mata Jivan Kaur ji merged with the eternal light in 1943, Beant ji felt the loss acutely.

Education

Satguru Partap Singh ji founded a vidyalya on the premises of Sri Bhaini Sahib in 1928 to provide education to Namdhari children, since they were not sent to the schools run by the missionaries or the British. As per the hukamnama of Satguru Ram Singh ji, the Namdharis boycotted all British institutions and opposed the cultural imperialism of colonial education. The Namdhari Vidyalya aimed at providing a spiritually and culturally enriched education to Namdhari youth.

At the Vidyalya, along with other children, Beant ji learnt languages such as Sanskrit, Punjabi and Hindi. Pandit Mansa Singh Kaumi and Pandit Harbans Lal taught Hindi and Sanskrit respectively. Buta Singh Qila Raipurwala taught Mathematics. Master Balwant Singh and Lachhman Singh stressed on the correct recitation of the Gurbani. Ustad Harnam Singh narrated legends to the students.

Beant ji learnt English from Mehta Bholanath, a retired Indian Civil Service officer, who influenced Beant ji immensely. Mehta Bholanath ji was a multifaceted, versatile person, who could heal people with his medicine and engage in philosophical discussions with the erudite. It was from this gentleman that Beant ji learnt the art of keeping books neatly and using them regularly. Beant ji developed the habit of consulting the dictionary for the right meaning of words from this scholar. Later in life, the Mahan Kosh was a constant companion of Beantji.

Mehta ji, the English teacher, was very fond of Beant ji. When he was on his deathbed, someone asked him his last wish and he replied:

"I want to be reborn to write the life story of Beant ji."

to be continue.....

ਕਾਵਿ-ਕਿਆਰੀ

ਵਿਸ਼ਵ-ਨੂਰ

ਮਹਾਂ-ਕਾਵਿ 'ਚੋਂ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਰੇ

-ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ

ਧਰਤ ਹੁਲਾਸੀ ਲੈ ਰਹੀ, ਰਸ ਵਿਚ ਰਮ ਰਹੇ ਨੂਰ;
ਵਿਗਸਣ ਲਗੀ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਵੰਡੇ ਇਸ਼ਕ ਸਰੂਰ।
ਕਿੰਨੀ ਚੰਨ ਵਿਚ ਚਮਕ ਏ, ਚਾਨਣ ਦੀ ਕੀ ਦੱਖ;
ਚਾਨਣ ਬਣਿ ਜਿਸ ਚਮਕਣਾ, ਹੋਣੈ ਉਸ ਪਰਤੱਖ।
ਨਿਖਰਿਆ ਹੋਰ ਆਕਾਸ਼ ਏ, ਨਿਖਰੀ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ;
ਝੁਕੀਆਂ ਰੱਬੀ ਰਹਿਮਤਾਂ, ਹੁਲਸੇ ਦੁਖੀਏ ਦੀਨ ।
ਵੱਸਣ ਹੇਠਾਂ ਬਰਕਤਾਂ, ਪਰਸਣ ਤ੍ਰਿਪਤਾ-ਦੁਆਰ;
ਸ਼ਗਨ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਰਹੇ, ਡੋਲਣ ਪ੍ਰੀਤ, ਪਿਆਰ।
ਮਾਂ ਦਾ ਘਰ ਤੇ ਅੰਛਣਾਂ, ਅਜ ਸੁਹਾਇਆ ਢੇਰ ,
ਲਿਸ਼ਕ ਪਈ ਪੂਰਬ ਵੱਲੋਂ, ਭਖਦੀ ਹੁਈ ਸਵੇਰ।
ਜੈ ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਜਿਸ 'ਚੋਂ ਸੰਤ;
ਲੈ ਪਈ ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕਾਂ, ਵੁਠਾ ਹਈ ਭਗਵੰਤ ॥
ਕਿੰਨਾ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਏ, ਲਖ ਚੰਦੋਂ ਦਹਿ ਚੰਦ;
ਕੀ ਰਸ-ਰੱਤੇ ਨੈਣ ਨੇ, ਡੋਲੁਣ ਰਸ, ਆਨੰਦ।
ਲੰਮੀ ਝੰਮੀ ਡੀਲ ਏ, ਗੋਰਾ ਸਬਲ ਸਰੀਰ:
ਲਬ ਪਤੀਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ, ਤਕਣੀ ਬੜੀ ਅਮੀਰ।
ਲਿਸ਼ਕੇ ਤਪ ਮੱਥੇ ਉਤੋਂ, ਮੁਖੜਾ ਮਨੋਂ ਗੁਲਾਬ ,
ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਸ਼ਕਣੀ, ਹੰਸੋਂ ਉਜਲੀ ਆਬ ।
ਬੋਲੀ ਦਾਈ ਦੌਲਤਾਂ - ਲਖ ਮੁਮਾਰਖ ਭੈਣ!
ਜਨਮਿਆ ਲਾਲ ਅਮੋਲੜਾ, ਮੋਹਣਾ ਜਿਨ੍ਹੇ ਮਹੈਣ।
ਦਿਤਾ ਜਦੋਂ ਨੁਹਾਲ ਕੇ ਮਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨੂੰ ਬਾਲ ,
ਹੋ ਗਈ ਵੇਖਣ ਸਾਰ ਉਹ, ਰੂਹ ਦੇ ਤੀਕ ਨਿਹਾਲ ॥
ਕਾਲੂ ਚੰਦ ਵੀ ਆ ਗਿਆ, ਵੇਖਣ ਦੇ ਲਈ ਲਾਲ;
ਤਕਿਆ, ਚੁੰਮਿਆ, ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ, ਮਨ ਤੋਂ ਹੋ ਖੁਸ਼ਹਾਲ!
ਬਿਨਵੇ : “ਧੰਨ ਭਗਵਾਨ ਤੂੰ ! ਧੰਨ ਤੇਰੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ !
ਤੇਰੀ ਹੀ ਇਹ ਮਿਹਰ ਏ, ਮੇਰੇ ਹੋ ਜਗਦੀਸ਼ !
ਪਟਵਾਰੀ ਉਸ ਨਗਰ ਦਾ, ਮਾਲਿਕ ਜਿਦ੍ਹਾ 'ਬੁਲਾਰ';
ਢਲੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਵੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਢਲੀ ਨ ਢਾਰ।

ਨਿਉਂਦੇ ਜਿਹਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਆ, ਝੁਕ ਝੁਕ ਕਰਨ ਸਲਾਮ,
ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਫੜੇ ਵੱਡਾ ਪੈਂਚ ਲਗਾਮ
ਘਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਭ ਦੌਲਤਾਂ, ਜਿਸਦਾ ਚੰਗਾ ਵੱਜ ,
ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹੇ ਵਾਹਵਾ ਪਾਲੀ ਲੱਜ।
ਨਿਕਟੀ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦਾ, ਗੁਭਲਾ ਜਿਹਾ ਸਰੀਰ;
ਮੱਝੀਆ ਬੂਹੇ ਬੱਝੀਆਂ, ਸਾਊ, ਸੱਜਣ, ਗੰਭੀਰ।
ਸਿਰ ਵਿਚ ਪੌਲੇ ਆ ਗਏ, ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਵੱਟ ;
ਅੱਖੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਜਗਦੀਆਂ, ਹੁਣ ਤੀਕਰ ਲਟ ਲਟ।
ਅੰਛਣ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠਿਆ, ਗਿਰਦੇ ਲੱਗੀ ਭੀੜ,
ਹੈਨ ਵਧਾਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਆ ਰਹੇ ਕੀਰ, ਅਮੀਰ।
ਅਹੁ ਨਿਕੀ ਜਹੀ ਨਾਨਕੀ, ਵੀਰ ਭਲੇ ਦੀ ਭੈਣ ;
ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੀ ਨਚ ਰਹੀ ਏ, ਪੈਰ ਨਾ ਭੌਂ ਤੇ ਪੈਣ ।
ਬਹਿ ਗਈ ਅੱਗੇ ਪਿਤਾ ਦੇ, ਚਾਅ ਭਰ ਨੱਚਣ ਅੰਗ ,
ਭਖਿਆ ਕਿੰਨਾ ਕੁੜੀ ਦੇ ਚੰਨ-ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ।
ਬਾਂਹ ਪਿਤਾ ਗਲ ਸੁੱਟ ਕੇ ਬੋਲੇ ਬੋਲ ਮਹੀਨ :
“ਮੇਰਾ ਵੀਰਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸੋਹਣਾ, ਬੜਾ ਕੁਲੀਨ।
ਕੁੱਛੜ ਚਾਇਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ, ਉਹ ਮੁਸਕਾਇਆ ਇੰਜ,
ਭੈਣ ਮਿਲੀ ਠੰਡ ਪੈ ਗਈ, ਸੀਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜਿੰਜ।
ਵੀਰ ਸੁਲੱਖਣਾ ਵੀਰ ਏ, ਲੱਖਣ ਰਹੇ ਸਿਵਾਪ,
ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਰ ਈ, ਰਹਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਾਪ ॥”
ਨਾਲ ਗਲੇ ਦੇ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮੁਸਕੇ ਕਾਲੂ ਚੰਦ ,
ਪਾਵਾਂ ਵੀਰੇ ਵਾਲੀਏ ਮੂੰਹ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਖੰਡ।
ਤੂੰ ਹੀ ਬਾਹੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਵੀਰ ਲਿਆਈਏਂ ਅੱਜ ;
ਇਹ ਨਾਨਕ, ਤੂੰ ਨਾਨਕੀ, ਪਾ ਕੇ ਗਿਆ ਹਾ ਰੱਜ।

ਹਰਦਿਆਲ ਜੋਤਸ਼ੀ:

ਪਤਲੀ ਕਾਂਤੀ ਜਿਸਮ ਦੀ, ਹੈਨ ਮੁਨਾਸਬ ਅੰਗ ,
ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਸੰਦਲੀ, ਨਿਖਰਿਆ ਨਿਖਰਿਆ ਰੰਗ ।

ਧੋਤੀ ਬੱਧੀ ਲੱਕ ਏ, ਸਾਫਾ ਗਲ, ਸਿਰ ਪੱਗ ,
 ਹਥ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ, ਜਾਪੇ ਸਾਊ, ਸੁਲੱਗ ।
 'ਜੈ ਜਜਮਾਨ ਵਧਾਈਆਂ ! ਘਰ ਆਇਆ ਏ ਲਾਲ।'
 ਇਹ ਹੈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਜੋਤਸ਼ੀ, ਵੇਖਣ ਆਇਆ ਬਾਲ ।
 ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਪੁਛੇ 'ਕਹੁ ਜਜਮਾਨ'
 ਬਾਲਕ ਹੈ ਕਦ ਜਨਮਿਆਂ, ਦਸਣਾ ਨਾਲ ਧਿਆਨ।”
 ਦਸਿਆ ਕਾਲੂ ਪਿਤਾ ਨੇ 'ਪੰਡਤ ਜੀ ! ਇਹ ਚੰਦ ,
 ਵੱਡੇ ਵੇਲੇ ਜਨਮਿਆਂ, ਨਾਲ ਸੁੱਖ ਅਨੰਦ।
 ਰਾਤ ਢਲੀ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਰ ਜਦ, ਕੁੱਕੜ ਦਿੱਤੀ ਬਾਂਗ ;
 ਵਾਜੇ ਵਜੇ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ, ਆਈ ਨੂਰਾਂ-ਕਾਂਗ ।
 ਨਾ ਰੋਇਆ, ਨਾ ਡੁਸਕਿਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਰੀ ਚੀਕ ;
 ਦਸਿਆ ਦਾਈ ਐਹਾ ਨਾ, ਬਾਲ ਡਿਠਾ ਹੁਣ ਤੀਕ।
 ਪੰਡਤ ਵਾਚੀ ਪੱਤਰੀ, ਕੁੰਡਲੀ ਫੇਰ ਬਣਾਇ ;
 ਇਹ ਕੋਈ ਰੂਪ ਸੁਹਾਣ ਏ ! ਸੋਚੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇ ।
 ਪੁਲਕਿਤ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ ਸੂ, ਰੂਹ ਵਿਗਸੇ, ਮਨ ਰੀਝ,
 ਆਖੇ : 'ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਦੇ ਤੇਰੇ ਉਗੇ ਬੀਜ।'
 ਫਿਰ ਬੋਲੇ : “ਮੈਂ ਲੋਚਨਾ, ਬਾਲਕ ਦਿਓ ਦਿਖਾਲ ,
 ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਦਰ ਨਾ ਰਹੇ, ਸ਼ੰਕਾ ਰਤੀ ਰਵਾਲ।
 ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅਵਤਾਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਰੱਬ ਪਰਤੀਤ ;
 ਆਪ ਮੁਹਾਰਾ ਹੋ ਰਹਿਆ ਤਨ, ਮਨ ਠੰਢਾ ਸੀਤ।”
 ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਦਾਈ ਲਾਲ,
 ਤਕਦਾ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਹੋ, ਬੋਲ ਪਇਆ।

ਹਰਦਿਆਲ:

“ਇਹ ਨੁਰਾਨੀ ਜੋਤ ਏ, ਇਹ ਕੋਈ ਰੂਪ ਅਨੂਪ,
 ਕੁਹਜ ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ ਸੱਭੇ ਲੈਣੇ ਚੂਪ।
 ਮੱਥਾ ਕਿੰਨਾ ਖਿੜੇ ਪਿਆ, ਬੁਲ ਕੀਕੂੰ ਮੁਸਕਾਨ ;
 ਤਕਣੀ ਅੰਦਰ ਤਰਸ ਕੀ, ਕਿੰਨੀ ਨਜ਼ਰ ਜਵਾਨ ।
 ਇਹ ਕਲ ਤਾਰਣ ਆਇਆ, ਵਡ ਸੂਰਾ, ਵਡ ਭਗਤ ;
 ਏਸੇ ਨੂੰ ਸੀ ਸਹਿਕਦਾ ਪੀੜ ਸਤਾਇਆ ਜਗਤ ।

ਸੜਦੀ ਬਲਦੀ ਪਿਰਥਵੀ, ਹਫਿਆ ਹਟਿਆ ਧੌਲ
 ਹੈ ਨਿਸਤਾਰਣ ਆਇਆ, ਦੱਸੇ ਇਸ ਦੀ ਡੋਲ ।
 ਮਹਿਤਾ ਜੀਉ ! ਸੁਭਾਗ ਹੋ, ਜਿਸ ਜਾਇਆ ਉਹ ਧੰਨ ;
 ਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਜਨਮ ਕੇ, ਉਹ ਹੋਈ ਪਰਸੰਨ ।
 ਮਾਨੁਖ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਵਣਗੇ, ਦਿਉਤਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਪੂਜ ,
 ਇਸ ਨੂੰ ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਧੁਰੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਸੁਝ ॥

ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਪਾਂਤਰਾਂ ਤੇ ਹਉ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜ;
 ਸੋਭੂ ਇਸ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ, ਤਿਰਲੋਕੀ ਦਾ ਤਾਜ ।
 ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਕ ਖਿੰਡਾਊ ਢੇਰ ;
 ਪੂਜਿਆ ਜਾਊ ਏਸ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਬੋਲ ਚੁਢੇਰ ।
 ਮਹਾਂ ਬੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦੂਜਾ ਉਹ ਮਹਾਂ- ਨੂਰ ,
 ਸਗਲੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਵੇਗੀ ਖੇੜਾ ਅਤੇ ਸਰੂਰ ।
 ਸਭ ਦੀ ਇਹ ਬਾਂਹ ਫੜੇਗਾ, ਦਿਉ ਸਭਸੁ ਨੂੰ ਧੀਰ ;
 ਰੁਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਇਗਾ, ਸਫਲਾ ਕਰੂ ਸਰੀਰ ।
 ਜਿਮੀਆਂ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ, ਚਮਕੂ ਬਣ ਕੇ ਚੰਦ ,
 ਅੰਗੀਂ ਇਸਦੇ ਕ੍ਰਾਮਤਾਂ ਰੱਬ ਕੀਤੀਆਂ ਬੰਦ ।
 ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ ਦੇ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੈਂ ਸਫਲਾਇਆ ਜਨਮ;
 ਇਹ ਸਚ ਮੁਚ ਮਹਾਂ ਜੋਤ ਦਾ ਹੈ ਰਹੱਸ ਮਈ-ਮਰਮ॥
 ਇਸ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਂ ਹੋਰਵੇਂ, ਵਖਰੀ ਇਹਦੀ ਨੁਹਾਰ ;
 ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਇਹ ਕੁਈ ਵੱਡ-ਅਵਤਾਰ।
 ਅਦਬ ਕਰੀਂ, ਕੋਈ ਜੀਭ ਤੋਂ ਮੰਦਾ ਕਹੀਂ ਨਾ ਬੋਲ;
 ਤੱਕੇਗਾ ਮੋਹ ਲੈਣਗੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਚੁਹਲ ।
 ਧੰਨ ਤੇਰੀ ਧੀ ਨਾਨਕੀ, ਧੰਨ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਵੀਰ ;
 ਇਸ ਜੇਹਾ ਇਹ ਆਪ ਈ, ਦੱਸਾਂ ਗੱਲ ਅਖੀਰ।”
 ਤੇ ਫਿਰ ਸਿਰ ਨਿਹੁੜਾਇ ਕੇ ਚਰਨ ਛੋਹੇ ਹਰਿਦਿਆਲ;
 ਦਾਈ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਈ ਡਾਢੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ।
 ਹਰਖੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਾਤ ਏ, ਪਿਤਾ ਢੇਰ ਪਰਸੰਨ ;
 ਭਾਗ ਅਸਾਂ ਦੇ ਜਾਗ ਪਇ, ਉਤਰਿਆ ਧਰ ਤੇ ਚੰਨ।
 ਸ਼ਗਨ ਨੇ ਸੁਭ ਸਭ ਹੋ ਰਹੇ, ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਬੇਅੰਤ ;
 ਮਨ ਦੋਏ ਹੋਲੇ ਫੁੱਲ ਨੇ, ਮਹਿਕੀ ਦਿਲੀਂ ਬਸੰਤ।
 ਕਾਲੂ ਜੀ ਹਨ ਸੋਚਦੇ , ਇਸ ਲਾਲਣ ਦੀ ਲਾਟ
 ਮੇਰੀ ਕੁਲ ਉਜਾਲਣੀ, ਠਟਣੇ ਵੱਡੇ ਠਾਟ।
 ਵੱਡ ਵਿਦਵਾਨ ਏ ਜੋਤਸ਼ੀ, ਚੰਗਾ ਸੋਝੀਵਾਨ ;
 ਜੋ ਕੁਝ ਦਸਿਆ ਓਸ ਨੇ, ਮੰਨਾ ਮੈਂ ਪਰਮਾਣ ।
 ਇਹ ਰਾਜਾ, ਵਜਣਾਂ ਜਿਦ੍ਹਾ ਡੰਕਾ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ;
 ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼, ਸਿਉਣਾ ਜਿਨੂੰ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਨਸਾਨ।
 ਲਛਮੀ ਨੇ ਫੜ ਝੱਸਣੇ ਇਸ ਦੇ ਕੋਮਲ ਪੈਰ;
 ਹੈਨ ਮਿਟਾਣੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਭ ਵੈਰ।
 ਮਹਿਲ ਉਸਾਰੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲਸ ਚੁੰਮਣ ਅਸਮਾਨ ,
 ਕਿਲੇ ਬਣਾਊ, ਦੈਤ ਵੀ ਤਕ ਹੋਸਣ ਹੈਰਾਨ ।
 ਝੁਲਣਗੇ ਸਿੰਘ-ਦੁਆਰ ਤੇ ਉੱਚੇ ਹਾਥੀ ਮਸਤ ,
 ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਕਰੇਗਾ ਵੱਡੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ।

ਮਹਿਕ ਇਸ ਦੀ ਹੁਲ ਪਵੇਗੀ, ਉੱਚੇ ਅੰਬਰਾਂ ਤੀਕ :
 ਕੋਈ ਉਲੰਘੂ ਨਾ ਕਿਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਾਹੀ ਲੀਕ ।
 ਵੱਡਾ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਇਹ, ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਨਾਲ ;
 ਸ਼ਾਦੀ ਅਪਣੀ ਕਰੇਗਾ, ਤਕ ਹੋਸਾਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।
 ਕਮੀ ਨਾ ਰਹੂ ਜ਼ਰ ਮਾਲ ਦੀ, ਹਰ ਸ਼ੈ ਮਿਲੂ ਸੁਖਾਲ ;
 ਪਿਓ ਅਪਣੇ ਦਾ ਹੋਇਗਾ ਦਿਲ ਤੋਂ ਆਗਿਆ-ਪਾਲ ।
 ਹਸਦਾ, ਫਿਰਦਾ ਗੁਟਕਦਾ, ਭੌਂ ਤੇ ਟਿਕੇ ਨਾ ਪੈਰ ;
 ਚੁੰਮੇ ਮੱਥਾ ਲਾਲ ਦਾ, ਢਲ ਰਹੀ ਸਿਰੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ।
 ਮਾਂ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਲਾਡ ਭਰ, ਲਇ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ;
 ਸਮਝੇ ਵਡੇ ਕਰਮ ਸਨ, ਦੌਲਤ ਮਿਲੀ ਅਖੁੱਟ ।
 ਬਹਿ ਕੇ ਨਿੱਕੀ ਨਾਨਕੀ ਵੀਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ;
 ਭੋਲੇ ਤੇ ਅਤ ਮਿੱਠੜੇ ਕਰਦੀ ਨਿਤ ਕਲੋਲ ।
 ਰਾਜਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਮੇਰਾ ਨਿੱਕਾ ਵੀਰ ;
 ਮਨ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮੋਂਹਦੀ ਮਨਮੋਹਣੀ ਤਸਵੀਰ ।
 ਪਰ ਇਸ ਮਿੱਠੀ ਭੈਣ ਨੇ ਲਇਆ ਅਗੋਤਾ ਲੱਖ ;
 ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਦਿਓਤਾ ਆ ਹੋਇਆ ਪਰਤੱਖ !
 ਚੇਤਨਤਾ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਪਣੇ ਪੰਖ ਹੁਲਾਰ ,
 ਨਾਨਕੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿੰਜਿਆ ਕੁਈ ਅਨੋਖਾ ਪਿਆਰ ।
 ਵਧਣ ਲਗਾ ਚੰਦ ਦੂਜ ਦਾ, ਖਿੰਡਣ ਲੱਗਾ ਨੂਰ ,
 ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਹਿਆ ਏ, ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ।
 ਲੋਕ ਨਗਰ ਦੇ ਆਣ ਪਏ, ਸ਼ਗਨ ਭਰੇ ਲਇ ਥਾਲ ;
 ਪਰਤਣ ਤਾਂ ਲੈ ਜਾਂਵਦੇ ਲੱਖ ਬਰਕਤਾਂ ਨਾਲ ।
 ਵਿਚ ਪੰਘੂੜੇ ਹੂਟਦਾ ਸੁਟਦਾ ਜਾਂ ਮੁਸਕਾਨ ;
 ਵਿਗਸ ਚੁਫੇਰਾ ਉਠਦਾ, ਮਿਲਦਾ ਜਿਉਂ ਜੀਅਦਾਨ ।
 ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਨੂਰ ਇਹ, ਨੂਰੀ ਸ਼ਾਨਾਂ ਦੱਸ ;
 ਜਗ ਨੂੰ ਹੈ ਉਜਲਾਵੰਦਾ, ਪੋਲੇ ਪੋਲੇ ਹੱਸ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ

‘ਸੁਣ ਹੋ ਕਾਜੀ ਰੁਕਨਦੀਨ, ਆਖੇ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ,
 ਜਿਨਾਂ ਈਮਾਨ ਸਲਾਮਤੀ, ਮਿਲਸੀ ਭਿਸ਼ਤ ਤਿਨਾਹ ।
 ‘ਰੁਕਨਲ ਨੀਅਤ ਰਾਸ ਕਰ, ਦਰਗਹ ਪਵੋ ਕਬੂਲ ;
 ‘ਇਕੋ ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਹੈ, ਕੇਤੇ ਨਬੀ ਰਸੂਲ ।
 ‘ਨਾਹਿ ਸਫਾਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਦੀ, ਓਥੇ ਮੰਨੀ ਜਾਇ ;
 ‘ਅਮਲਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇਵਸੀ ਦੇਜ਼ਕ, ਭਿਸ਼ਤ ਖੁਦਾਇ ॥
 ‘ਬੰਦੇ ਇੱਕ ਖੁਦਾਇ ਦੇ, ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ;

‘ਦਾਵਾ ਰਾਮ ਰਸੂਲ ਦਾ, ਕਰਦੇ ਮੂੜ੍ਹ ਅਜਾਣ ।
 ‘ਜ਼ੋਰ ਜੁਲਮ ਹਰਾਮ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨ ਕਰੋ ਰੰਜੂਲ ;
 ‘ਜੇ ਕੋਈ ਕਰ ਹੈ ਬੰਦਗੀ, ਸੋਈ ਪਵੇ ਕਬੂਲ ।
 ‘ਖਾਕੀ ਜੁੱਸਾ ਆਦਮੀ, ਚਣਿਆ ਸਭਨਾਂ ਮਾਹਿ ;
 ‘ਦੌਦਾ ਖਬਰ ਖੁਦਾਇ ਦੀ, ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੁਣਾਇ ।
 ‘ਇਕੋ ਨੂਰ ਖੁਦਾਇ ਹੈ, ਇੱਕੋ ਆਦਮ ਰੂਹ ;
 ‘ਚੰਗਾ ਮੰਨੇ ਆਪ ਨੋ, ਪਵੇ ਕੁਫਰ ਦੇ ਖੂਹ ।
 ‘ਜੀਆਂ ਮਾਰ ਜੋ ਖਾਵੰਦੇ, ਕਹਿਸਨ ਮੂੰਹੋਂ ਹਲਾਲ ;
 ‘ਜਰਾ ਜਰਾ ਹੋ ਕੁਸੀਅਨ, ਦਰਗਹਿ ਨਿਆਉਂ ਸੰਭਾਲ ।

ਰੁਕਨਦੀਨ ਫਿਰ ਪੁੱਛਦਾ, “ਦਸੇ ਕੀ ਇਰਫਾਨ.

‘ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ? ਸਚ ਜਾਂ, ਮੋਮਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ?

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੰਭੀਰ ਹੋ, ਬੋਲੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ :

“ਵੱਡਾ, ਜਿਹੜਾ ਨੇਕ ਬਣ ਵਿਚਰ ਰਹਿਆ ਸੰਸਾਰ ।

‘ਅਮਲ ਨੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸੋਹਣੇ, ਓਹਾ ਏ ਉਸਨਾਕ ;

‘ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੋ ਸਦਾ ਏ, ਸਮਝੋ ਮੋਮਨ ਪਾਕ ।

‘ਢੋਈ ਮਿਲਣੀ ਓਸ ਨੂੰ, ਸੁਭ ਨੇ ਜਿਦੇ ਐਮਾਲ ;

‘ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਓਥੇ ਨਹੀਂ ਖਿਆਲ ।

‘ਕੱਚਾ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭੜਾ, ਧੋਈਏ ਝਟ ਲਹਿ ਜਾਇ;

‘ਇੰਜੇ ਕਈ ਪਲਾਲ ਵੀ ਅੱਗੇ ਰਾਸ ਨ ਆਇ ।

‘ਰੱਦੇ ਗਏ ਬਖੀਲ ਨੇ, ਰੱਦੇ ਗਏ ਸ਼ੈਤਾਨ;

‘ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੁਰਖਰੂ, ਨੂਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਣ ।

‘ਅਮਲਾਂ ਬਾਝੋ ਰੋਣਗੇ, ਉਹ ਮੋਮਨ, ਜੋ ਅੱਜ,

‘ਲੰਮੇ ਚੋਗਿਆਂ ਵਿਚ ਨੇ, ਕੱਜੀ ਬੈਠੇ ਕੱਜ ।”

ਕਰਦਾ ਰੁਕਨਦੀਨ ਏ , ਤੀਜਾ ਨਵਾਂ ਸਵਾਲ,

‘ਕਿਹੜਾ ਮਜ਼ਹਬ ਆਪ ਦਾ ? ਦਸਣਾ ਹੋਇ ਉਤਾਲ ।’

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ : "ਸੁਣੀਏ ਸ਼ੇਖ ਜੁਆਬ,

‘ਮੈਂ ਤੁਛ ਸੇਵਕ ਰੱਬ ਦਾ, ਜੰਮਿਆ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ।

‘ਹਿੰਦੂ ਕਹਾ ਤਾਂ ਮਾਰੀਐ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਨਾ ;

‘ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪੁਤਲਾ, ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ।

‘ਇੱਕੋ ਜੋ ਰਹਿਮਾਨ ਏ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਮਾਬੂਦ ;

‘ਝੁਕਾਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਿਤ ਮੈਂ, ਸਮਝ ਇਕਾ ਸਮਜੂਦ ।

‘ਇਕ ਅੰਕਾਰਾ ਇਕ ਉਹ, ਕੁਈ ਨ ਜਿਦ੍ਹਾ ਸ਼ਰੀਕ ;

‘ਉਸ ਦਾ ਸੇਵਕ ਧੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸੱਚਾ, ਜੋ ਤਹਿਕੀਕ ।’

ਮੁਖ ਤੇ ਨਵਾਂ ਜਲਾਲ ਫਿਰ, ਖੇੜਨ ਲੱਗਾ ਨੂਰ,
 ਆਖਣ ਬਿੰਦੂ ਕੁ ਠਹਿਰ ਕੇ, ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਮਖਮੂਰ :
 'ਚੰਗਾ ਉਹ ਸੁਭ ਅਮਲ ਜੋ ਕਰਣੀ ਵਿਚ ਕਮਾਇ ;
 'ਸੇਵਕ ਹੋਇ, ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਵਿਛੜੇ ਵੀਰ ਮਿਲਾਇ ।
 'ਲੱਭੇ ਜੋ, ਵੰਡ ਵਰਤ ਲਇ, ਲਾਲਚ ਦੂਰ ਵਗਾਹਿ ;
 'ਹਰ ਦੁਖੀਏ ਹਰ ਦੀਨ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਦੁਖ ਵੰਡਾਇ ।
 'ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ, ਉਜਲੇ ਓਹਾ ਮੁੱਖ ;
 'ਜਿਨਾਂ ਰਬ ਦੀ ਖਲਕ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਸੁਖ ।
 'ਕਰਣੀ ਤੇ ਕਰਤੂਤ ਤੋਂ, ਬੰਦਾ ਪਏ ਸਿਵਾਪ ;
 'ਉੱਚੀ ਕਰਣੀ ਜਿਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਚਾ ਹੈ ਆਪ ॥
 'ਪਰ ਜੋ ਨੀਵਾਂ ਨੀਚ ਏ, ਨੀਚ ਉਦੀ ਕਰਤੂਤ ;
 'ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਦੇ, ਲੁਕਿਆ ਕੁਈ ਅਤੂਤ ।
 'ਮਜ਼ਬ ਕੋਈ ਨਾ ਬੁਰਾ, ਬੁਰੇ ਜੋ ਕਰਦੇ ਵੈਰ ;
 'ਬਿਥਾਂ ਪਾਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ, ਟਿਕਣ ਨਾ ਦੋਦੇ ਪੈਰ ।
 'ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਮਜ਼ਬ ਦਾ, ਸਿਮਰਨ ਪਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ;
 'ਕਰਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਲੋਕ ਇਹ ਸਾਥੋਂ ਧੋਖਾ ਖਾਣ ।
 ਪਰ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਨੇਕ ਜੋ ਕਰੇ ਕਮਾਈ ਨਿੱਤ ;
 ਦਿਆਨਤ ਨਾਲ ਕਮਾਵੰਦਾ, ਓਨਾ ਜਿੰਨਾ ਵਿੱਤ ।
 ਅਮਲੋਂ ਵੀ ਚੰਗੇਰੜਾ, ਬਦਨ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਸਾਫ਼ ;
 'ਪਾਕ ਨਮਾਜ਼ੀ ਮਰਦ ਤੋਂ; ਕਦੇ ਨਾ ਹੱਕੇ ਲਾਫ਼ ।
 "ਉਹਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਏ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੈ ਇਸਲਾਮ-
 "ਅਮਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਸਿਆ, ਰੱਬੀ ਮੰਨ ਪਿਆਮ ॥
 'ਪਰ ਜੋ ਮਨ ਦਾ ਮੋਮ ਨਹੀਂ, ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਸੁਜਾਨ ;
 "ਸੱਚਾ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ।
 "ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ, ਓੜਕ ਮੁੱਕੇ ਗੱਲ ;
 ਨੇਕੀ ਚੰਗੇ ਅਮਲ ਬਿਨ, ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਨਿਸਫਲ ।
 ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟੀ, ਹੋਏ ਸਵਾਲ ਜੁਆਬ ;
 ਉਜਲ ਕੀਤਾ ਅਰਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੰਜਾਬ ।
 ਜਿੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਿਨ, ਸੱਕੇ ਕੁਈ ਨ ਪੁੱਜ ;
 ਉਸ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਸਚ ਦੀ ਜਾ ਦਿਤੀਓ ਨੇ ਸੂਝ ॥
 ਹਿੰਦ, ਅਰਬ, ਈਰਾਨ ਦੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਫਕੀਰ ;
 ਏਥੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹੱਜ ਸਨ, ਦਸਤਗੀਰ ਜਹੇ ਪੀਰ ।
 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਸੱਚ ਦਿਖਾਉਣ ਉੱਚ ;
 ਕੇਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਕੇਡੀ ਵੱਡੀ ਰੁਚਿ ।
 ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਕਮਾਲ ਸਨ, ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਕਮਾਲ ;
 ਸੱਚ ਹੋ ਕੇ ਅਵਤਰੇ ਜਗ, ਉੱਚਾ ਸੱਚ ਵਿਖਾਲ ।
 ਪੁਰ ਕੋਂਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਜੁੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ;

ਉਹ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਵਿਚਰਿਆ ਸੀ ਕਰਤਾਰ ।
 ਸਭ ਕਰਤਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ, ਸਭ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਰਾਜ ;
 ਖੋਲੇ ਗਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਨਾਜ ।
 ਕਰਣੀ ਤੇ ਕਰਤੂਤ ਤੋਂ, ਬੰਦਾ ਪਏ ਸਿਵਾਪ ;
 ਉੱਚੀ ਕਰਣੀ ਜਿਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਚਾ ਹੈ ਆਪ ॥
 'ਪਰ ਜੋ ਨੀਵਾਂ ਨੀਚ ਏ, ਨੀਚ ਉਦੀ ਕਰਤੂਤ ;
 'ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਦੇ, ਲੁਕਿਆ ਕੁਈ ਅਤੂਤ ।
 'ਮਜ਼ਬ ਕੋਈ ਨਾ ਬੁਰਾ, ਬੁਰੇ ਜੋ ਕਰਦੇ ਵੈਰ ;
 'ਬਿਥਾਂ ਪਾਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ, ਟਿਕਣ ਨਾ ਦੋਦੇ ਪੈਰ ।
 'ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਮਜ਼ਬ ਦਾ, ਸਿਮਰਨ ਪਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ;
 'ਕਰਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਲੋਕ ਇਹ ਸਾਥੋਂ ਧੋਖਾ ਖਾਣ ।
 ਪਰ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਨੇਕ ਜੋ ਕਰੇ ਕਮਾਈ ਨਿੱਤ ;
 ਦਿਆਨਤ ਨਾਲ ਕਮਾਵੰਦਾ, ਓਨਾ ਜਿੰਨਾ ਵਿੱਤ ।
 ਅਮਲੋਂ ਵੀ ਚੰਗੇਰੜਾ, ਬਦਨ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਸਾਫ਼ ;
 'ਪਾਕ ਨਮਾਜ਼ੀ ਮਰਦ ਤੋਂ; ਕਦੇ ਨਾ ਹੱਕੇ ਲਾਫ਼ ।
 "ਉਹਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਏ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੈ ਇਸਲਾਮ-
 "ਅਮਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਸਿਆ, ਰੱਬੀ ਮੰਨ ਪਿਆਮ ॥
 'ਪਰ ਜੋ ਮਨ ਦਾ ਮੋਮ ਨਹੀਂ, ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਸੁਜਾਨ ;
 "ਸੱਚਾ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ।
 "ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ, ਓੜਕ ਮੁੱਕੇ ਗੱਲ ;
 ਨੇਕੀ ਚੰਗੇ ਅਮਲ ਬਿਨ, ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਨਿਸਫਲ ।
 ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟੀ, ਹੋਏ ਸਵਾਲ ਜੁਆਬ ;
 ਉਜਲ ਕੀਤਾ ਅਰਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੰਜਾਬ ।
 ਜਿੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਿਨ, ਸੱਕੇ ਕੁਈ ਨ ਪੁੱਜ ;
 ਉਸ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਸਚ ਦੀ ਜਾ ਦਿਤੀਓ ਨੇ ਸੂਝ ॥
 ਹਿੰਦ, ਅਰਬ, ਈਰਾਨ ਦੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਫਕੀਰ ;
 ਏਥੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹੱਜ ਸਨ, ਦਸਤਗੀਰ ਜਹੇ ਪੀਰ ।
 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਸੱਚ ਦਿਖਾਉਣ ਉੱਚ ;
 ਕੇਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਕੇਡੀ ਵੱਡੀ ਰੁਚਿ ।
 ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਕਮਾਲ ਸਨ, ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਕਮਾਲ ;
 ਸੱਚ ਹੋ ਕੇ ਅਵਤਰੇ ਜਗ, ਉੱਚਾ ਸੱਚ ਵਿਖਾਲ ।
 ਪੁਰ ਕੋਂਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਜੁੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ;
 ਉਹ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਵਿਚਰਿਆ ਸੀ ਕਰਤਾਰ ।
 ਸਭ ਕਰਤਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ, ਸਭ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਰਾਜ ;
 ਖੋਲੇ ਗਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਨਾਜ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿਆਮ ਦੀ ਸੰਗਤ

✍-ਸੰਤ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਸ ਦੌਰੇ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਲੰਪਾਛ ਤੇ ਚੰਗਮਈ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ: “ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਵਕਤ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਤਨਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਪਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ “ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ ਨਾ ਰਹਿਣ, ਜੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣਨਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦਿਉ।” ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਨਿੱਤਨੇਮ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਡੇਰੇ ਵਿਖੇ ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ, “ਹੁਣ ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਜਾਂਦਾ।” ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਆਪ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਵੀ ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੌਰੇ ਸਮੇਂ 8 ਜਨਵਰੀ 1959 ਨੂੰ ਸੀ ਫੱਯਾ ਬੰਗਲੇ ਵਿਖੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਵੀ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਦਾ ਸ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ 9-11-1959 ਨੂੰ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਦਾ ਵਾਪਿਸ ਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਇਸ ਦਿਨ ਲਈ ਸੇਠ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ, ਸੇਠ ਵਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਦੁਕਾਨ ਰਾਡ ਵੁੰਗ (ਰਾਜ ਵੰਸ਼ ਰੋਡ) ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ, ਸਵੇਰ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਸੋ ਇਹ ਇਸ ਫੇਰੇ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸੀ। ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਅਲੌਕਿਕ ਗੱਲ ਵੇਖੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖ਼ਾਰ-ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ, “ਨਦੀਆ ਵਾਹੁ ਵਿੰਛੁਨਿਆ॥ ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ ਰਾਮ॥” ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਇਹ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਰਚਣ

ਵਾਲਾ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਭੇਦ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਉਸ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਅਦ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ 9-1-1959 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਚਨ ਲਿਖਣੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :- ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਖ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ 8-1-1959 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਗਲੇ ਵਿਖੇ (ਲਾਟ ਯਾ ਰੋਡ, ਵੁੰਗਵੀਅਨ ਯਾਏ) ਲਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖ਼ਾਰ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਦੇ ਬੰਕੋਕ ਵਿਖੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਖ਼ੀਰਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਨ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਚਨ ਸੇਠ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:- ਸੰਤ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ। ਜਦ ਸੰਤ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬੰਕੋਕ (ਸਿਆਮ) ਵਿਖੇ ਆਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸਿਆਮ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਤਾਂ ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਰਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ “ਭਾਈ ਏਡੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਰਮਾਂ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਇਹ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।” ਪਰ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, “ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ, ਸਿਆਮ ਕਦੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ?” ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਇੱਧਰ ਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤੇ ਸੰਨ 1900 ਵਿਚ ਬੰਕੋਕ ਵਿਖੇ ਆਏ ਸਨ। ਬੰਕੋਕ ਦੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿੱਤਨੇਮ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਬਸੰਤ ਦਾ ਮੇਲਾ ਤੇ ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਬੰਕੋਕ ਵਿਖੇ ਸੱਜ-ਧੱਜ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਅਫ਼ਰੀਕਾ (ਕੰਪਾਲਾ) ਵਿਖੇ ਕਰਨਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਨ ਰੱਖਕੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬੰਕੋਕ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ

ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ:- 1) ਸ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਮੋਂਗਾ
2) ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਸਚਦੇਵ। ਪੰਥਕ ਅਖਬਾਰ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਸਮਾਚਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਸਾਲ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਘਰ ਇਸ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੰਕੋਕ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਸਰੀਰ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ।

ਲੇਖਕ ਦੇ ਕਲਕੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਦਵਾਰਕਾ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਨੇ ਖ਼ਬਰ ਦੱਸੀ ਕਿ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਢਿੱਲੇ ਹਨ ਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਟਿਕਟ ਬੁੱਕ ਕਰਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਭਤੀਜਾ ਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਵੀ ਨਾਲ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਸ. ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਫਗਵਾੜਾ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਮਨਹੂਸ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਲਜਾ ਚੱਲਦਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਖੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਦੁੱਖ ਵਰੁਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਾਟ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਹ ਦਾ ਓਹਲਾ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਚਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਸੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਾਂ ਪਰ ਇਹ ਯਤਨ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪਰੰਤੂ ਬੰਕੋਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਰੀਰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਨਾਮ ਯਾਦ ਵਜੋਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸੇਠ ਸੁਹੇਲ ਸਿੰਘ 'ਧੀਰ' ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਸੇਠ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ 'ਪ੍ਰੀਤਮ', ਸੰਤ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ 'ਇਨਸਾਫ', ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਚਦੇਵ, ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਇਹ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਚੱਕਰਵਰਤੀ' ਰਾਹੀਂ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤਾ ਐਲਾਨ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਪੂਜਨੀਕ ਬਾਬਾ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣਗੇ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇਸ ਕੀਤੇ ਐਲਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ 10 ਸਤੰਬਰ 1959 ਨੂੰ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸਾਰੇ ਪੰਥਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਇੱਧਰ ਬੰਕੋਕ ਦੀ ਸੰਗਤ

ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਛੜੇ ਮਾਹੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੀਰਨੇ ਪਾਏ ਗਏ, ਉਹ ਵੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਨ ਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕਈ ਸਰੀਰ ਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਦੇ 'ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅੰਕ' ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ 'ਕਵੀ' ਨੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਠ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਖ਼ਰਾਬ ਸੀ, ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਕੇ 20-8-1959 ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਦਾ ਓਹਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ 21 ਤੇ 22 ਅਗਸਤ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ 12:05 ਵਜੇ ਸਚਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਬੰਕੋਕ ਦੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਨੇ ਵੀ 25 ਭਾਦਰੋਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਮੇਲਾ ਸੀ ਫੱਯਾ ਬੰਗਲੇ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤੇ ਵੱਡੇ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਸੰਤ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ 'ਮਸਤਾਨਾ' ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਏ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਖੜ੍ਹੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰੋਮ ਨੂੰ ਵੀ ਆਂਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬੰਕੋਕ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਇੱਕ ਉਹ ਨਾ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲੀ ਯਾਦ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਜੋ ਹਿਜਰ ਦਾ ਫੋੜਾ ਬਣ ਗਈ ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ :- “ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਜਦ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਖਲੋਵਾਂਗਾ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮੰਗਾਂਗੇ।”

ਸੋ ਇਹ ਬੰਕੋਕ ਦੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ ਟੁੱਟੇ-ਫੁੱਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਭੁੱਲਾਂ ਤੇ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਚੰਗੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਨ 1959 ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਲਿਖ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਬੰਕੋਕ ਦੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ ਬੰਕੋਕ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲਾਉਣਗੇ।

**ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣਾ
ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬੰਕੋਕ ਦਾ ਇਕ ਦਾਸ
ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ 29-30 ਜੁਲਾਈ 1989**

ਅੜਬੰਗੀ (ਨਾਵਲ)

—ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੱਕਵਰਤੀ

੨

ਸਾਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਇਕ ਗੋਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਵਕੂਫਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਡੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਲਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੱਥ ਮਲਦਿਆਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਖੋੜੇ ਦੇ ਪੁਤਰੇ, ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਬੇਵਕੂਫੀ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ? ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂ ਡੱਕਿਆ ਜੇ ? ਗੋਂਦਾ ਕਿੱਥੇ ਵੇ ?”

ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, “ਹਜ਼ੂਰ ਗੋਂਦਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਅੜਬੰਗੀ ਦੇ ਮਗਰ ਸਾਡੇ ਜੋਰ ਲਾਣ ਤੇ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਟ ਦੀ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਲੜ ਪਏ। ਅੜਬੰਗੀ ਨੇ ਬੜਾ ਜੋਰ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਗੋਂਦਾ ਮੁੜ ਜਾਏ, ਪਰ ਉਹ ਲਾਲਚੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਪੁੱਟ ਖਾਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਗੋਂਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅੜਬੰਗੀ ਨੱਸ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕੂਕੇ ਇਸ ਲਈ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਨੱਸ ਨਾ ਜਾਏ।

ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਰੰਜ ਹੋਇਆ। ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ ਜੰਦਰਾ ਲਾਹ ਕੇ ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਕੀ ਅੜਬੰਗੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਸੀ ?

ਉਹਨਾਂ ਧੀਰਜ ਤੇ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮਾਕੂਲ ਸੀ। ਜਦ ਬਿਨਾਂ ਲਿਖੇ ਕੋਈ ਬਸ਼ਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਸਾਂ? ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਅੜਬੰਗੀ ਆਇਆ ਸੀ। ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ ਸੀ? ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, “ਉਸ ਨੇ ਗੋਂਦਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ?”

“ਜੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ।

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦੇ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

“ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਡੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁੰਦਾ, ਜ਼ਰੂਰ ਫੜਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ?”

ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਪੁਲਸੀ ਰੋਅਬ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗੋਂਦੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੁੜਪੁੜੀ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਮੂੰਹ ਪੱਛਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਗੋਂਦੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਮੈਂ ਭੈਣੀ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਪੰਚੈਤਾਂ, ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜੈਲਦਾਰ, ਸਫੈਦ ਪੋਸ਼, ਹੋਰ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਸੂਹੇ, ਸਰਕਾਰ-ਭਗਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਸਾਡੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਝਟ ਪਟ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਭੈਣੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਖੰਡੇ ਦੇ, ਹੋਰ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੰਡਿਆਂ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕਸਮ ਖਾਣ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਹ ਨਾ ਕਿਹਾ ਕਿ —“ਮੈਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਅੜਬੰਗੀ ਨੂੰ, ਗੋਂਦੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦਿਆਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਦਾ ਸੀ ਉਹੋ ਆਂਹਦਾ ਸੀ ਕਿ “ਸਾਹਿਬ ! ਰੱਬ ਨੂੰ ਜਾਨ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਮਾਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਗਏ , ਘਮੰਡੇ ਕੇ, ਸੁੱਖੂ ਨਬੰਰਦਾਰ ਕੇ, ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਟਾਣੀ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਮੁਖਬਰ ਸਨ, ਗੱਲ ਕੀ ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਤੇ ਕੀ ਤਾਲੇ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ, ਜਾਂ ਮੂੰਹ ਸੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅੜਬੰਗੀ ਦੇ, ਜਾਂ ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਅਸਰ ਸੀ ਜਾਂ ਮਾਈ ਜੀਊਣ ਕੌਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਵਤੀਰੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਰੱਬ ਜਾਣੇ ? ਮੇਰੇ ਮਾਤਹਿਤ ਪੁਲਸੀ ਅਮਲਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ “ਲੋਕੀਂ ਅੜਬੰਗੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦਿਆਂ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਡਰਦੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ, ਜਦ ਉਹ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਫਿਰ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਖੁੰਬਾਂ ਵਾਂਗ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਐਵੇਂ ਮੇਰੀ ਦਿਲ ਰੱਖਵੀਂ ਗੱਲ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਾਈ ਜੀਊਣ ਕੌਰ ਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਤੇ ਸਖਾਵਤ ਦਾ ਸਦਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰੋਂ ਸਵਾਲੀ ਕਦੀ ਵੀ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ ਮਿਲਦਿਆਂ ਜਵਾਬ ਜਾਂ ਦੇਰ ਲਗ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਬਿਗਾਨੇ, ਓਪਰੇ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਪੱਥਰ ਤੇ ਨਾਸਤਕ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ - “ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਰੱਬ ਆਪ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।”

ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ ਖੁਰਾ-ਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾਕਾਫੀ ਜੁਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕੱਲੇ ਇਸੇ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜਕੇ ਜਲਾਵਤਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਪਰ 'ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਰੱਖੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾਰੇ ??

ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਗਲ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਲਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਗੋਦਾ ਭੈਣੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਟ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੀਜਾ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਪੈ ਕੇ, ਛਿੱਥਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਜਦ ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਸਨ। ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਤੇਜ ਤੇ ਜਲਾਲ ਜੇਠ-ਹਾੜ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀ ਭਾਹ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਘਬਰਾਹਟ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਤਪਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਮੱਘਰ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਨ ਜਿਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੀ।

ਮੈਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪੁਲਸੀਆ ਰੋਅਬ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, “ਚਸ਼ਮ ਦੀਦ ਸ਼ਹਾਦਤੀ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ, ਜੇ ਅਾਂਹਦੇ ਨੇ ਗੋਂਦੇ ਨੂੰ ਅੜਬੰਗੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

“ਜੇ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਭਰੇਗਾ ? ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੀਨੀ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੋ ਕਰਨਗੇ ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕਰਨਗੇ। ਕੂਕਾ ਤਾਂ ਕੀੜੀ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਭੀ ਇਜ਼ਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਜਿਹੇ ਕਮੀਨੇ, ਲਾਲਚੀ ਨੂੰ ਕੀ ਮਾਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਪਾਪ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਅੜਬੰਗੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੈ। ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਪੂਰਨ ਅਹਿੰਸਕ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਉਸੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣੀ ਸੀ, ਇਹ ਕਿੱਡੀ ਨਿਰਭੈ, ਕੇਹੀ ਬੇਇਜ਼ਕ ਅਤੇ ਕੇਹੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਖਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਆਖ ਕੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਤੇ ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਤਾਣ ਲਾ ਕੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅੜਬੰਗੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗ ਸਕਿਆ।

ਅੱਜ ਜਦ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਸੀ ਤਦ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਇਤਬਾਰੀ ਮੁਖ਼ਬਰ ਨੇ ਰਿਪੋਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੜਬੰਗੀ ਦਾ ਪਤਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਬੀਕਾਨੇਰ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਹੱਦ ਅਤੇ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੜਬੰਗੀ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਜਾਨ ਮਾਰੀ ਨਾਲ ਅੜਬੰਗੀ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਫੜ ਲੈਣਗੇ। ਉਹ ਮਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਤਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਮੈਂ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਡਰਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇੰਜ ਡਰਦੇ ਤਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਹਕੂਮਤ ਕਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਜ਼ ਸ਼ਨਾਸ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਸਾਮਰਾਜ ਕਿਵੇਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ? ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਸ ਇਤਬਾਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਖੰਡਾ, ਇੰਨਸਪੈਕਟਰ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਤੇ ਹੋਰ ਅਮਲਾ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ।

ਮੁਕਤਸਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਇੰਨਸਪੈਕਟਰ ਖੰਡੇ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਰੁਪਾਣਾ, ਸੁਹਾਰਾ, ਥਰਾਜ ਵਾਲਾ, ਫੂਲੇ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਕਲੋਡ ਗੰਜ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਕਈਆਂ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਮੈਕਲੋਡ ਗੰਜ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਅਸਲੇ ਨਾਲ ਲੈਸ ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਕਲੋਡ ਗੰਜ ਤੋਂ 12-14 ਮੀਲ ਜਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਇਥੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੋ ਹੋਈ ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਚੱਲਦਾ.....

ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ

ਗੁੱਸਾ

- ★ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਾਨਕੋਈ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, “ਉਸਤਾਦ ਜੀ! ਮੈਂ ਬੇਕਾਬੂ ਗੱਸੇ ਦੀ ਆਦਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ।”
- “ਵਾਕਿਆ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬੇਕਾਬੂ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਲਿਆ ਜ਼ਰਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦਿਖਾ!” ਬਾਨਕੋਈ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
- “ਇਸ ਵਕਤ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ।” ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
- “ਅੱਛਾ, ਫੇਰ ਕਦ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਏਂ?” ਬਾਨਕੋਈ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।
- “ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।” ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁੱਸੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ।
- ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਬਾਨਕੋਈ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ, “ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਆਦਤ ਤੇਰਾ ਅਸਲ ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਤੇਰਾ ਮੂਲ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਤੂੰ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਤੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ।”

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ

- ★ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕਾਇਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਲਾਯਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਾ ਕਰੋ।

ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ

- ★ ਕਾਇਰ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਮੌਤ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਚੁਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਹਾਦਰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ।

ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ

- ★ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਰਦੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰੋ ਜਾਂ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕਰਮ ਕਰੋ।

ਫਰੈਂਕਲਿਨ

- ★ ਫੇਈਦੀਪੀਦੀਅਸ ਨਾਂ ਦਾ ਯੂਨਾਨੀ ਨਾਗਰਿਕ 490 ਪੂਰਵ ਈਸਵੀ ਵਿਚ, ਮੈਰਾਥਨ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ, ਏਥਨਸ ਦੀਆਂ ਹਾਰ ਰਹੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਹੋਈ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦੇਣ ਲਈ, ਬਤਾਲੀ ਮੀਲ ਦੌੜਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਏਥਨਸ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜਿੱਤ ਦਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੀ, ਉਹ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

ਏਥਨਸ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਮੈਰਾਥਨ ਤੋਂ ਏਥਨਸ ਤਕ ਦੀ ਬਤਾਲੀ ਮੀਲ ਦੀ ਦੌੜ ਨੂੰ, ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਹੁਣ ਵੀ ਉਲੰਪਿਕਸ ਵਿਚ ਫੇਈਦੀਪੀਦੀਅਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਦੌੜੀ ਜਾਂਦੀ ਇਸ ਰੇਸ ਨੂੰ ਮੈਰਾਥਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

-ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ

ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੰਨਾ

ਬਾਬਰ ਦੀ ਕੈਦ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਐਮਨਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚੇ। ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਕਾਟ ਕੀਤੀ। ਧੰਨ ਸੰਪਦਾ ਬਹੁਤ ਲੁੱਟੀ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਬਾਲਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਸਨ। ਬਾਬਰ ਨੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਪੀਸਣ, ਚੱਕੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ।

ਸਾਰੇ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਬਾਬਰ ਦੇ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦਇਆ ਆਈ। ਉਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਆਪਣਾ ਦੁਖ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਚੱਕੀਆਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਭੁੱਲ ਗਏ।

ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਵੇਖਣ ਗਿਆ, ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਧੁਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਕੈਦੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਰਚਿਆ ਕਿ ਚੱਕੀਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਬਰ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਉਹ ਵੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ।

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਬਾਬਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ, ਔਰਤਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਉਤੇ ਇੰਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਘਰ-ਬਾਰ ਲੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆ ਕੇ ਤੇਰੇ ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਵੇਖੇ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਚੁੱਭ ਗਏ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਹ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ, ਧਨ-ਦੌਲਤ ਸਭ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇ। ਦਿਆਲੂ ਬਣ।

ਬਾਬਰ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ।

-ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਅਜ ਦੇ ਦਿਨ ਆਇਆ ਨਿਰੰਕਾਰੀ

ਅਜ ਦੇ ਦਿਨ ਆਇਆ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।

ਧੰਨ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੁੰਨਿਆ ਪਿਆਰੀ।

ਜਿਨ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਸਚੀਆਂ ਕਹੀਆਂ।

ਮੁਖੜੇ ਉਤੇ ਚਪੜਾਂ ਸਹੀਆਂ।

ਖਰੇ ਸੌਦੇ ਦਾ ਜੋ ਵਾਪਾਰੀ।

ਜਿਸ ਨੇ ਤਪਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਠਾਰੀ।

ਜਿਸ ਕੌਡੇ ਜਿਹੇ ਰਾਖਸ਼ ਤਾਰੇ।

ਸੱਜਣ ਵਰਗੇ ਠਗ ਉਧਾਰੇ।

ਜਿਸ ਭਾਗੇ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਾਰੀ।

ਜਿਸਨੇ ਜਿਤਿਆ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ।

ਜਿਸਨੇ ਦਸਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ।

ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਸਭ ਨੂੰ ਸਬਕ ਰੂਹਾਨੀ।

ਅਕ ਦੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕੁੜਿਤਨ ਮਾਰੀ।

ਜਿਸ ਤੋਂ ਰੀਠੇ ਮਿਠਤ ਧਾਰੀ

ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਕਾਮਾ

A NEW TOWN IS FOUNDED

At the end of the first course of his missionary travels Guru Nanak returned to his home town, Rai Bhoi's Talwandi. He stayed there for a short while. Then he embarked upon another series of travels. He took Mardana along with him. After walking for about twenty miles along the banks of river Ravi, the Guru set up his camp under a tree in beautiful lush green surroundings. He used to perform Kirtan at dawn and dusk.

A peasant woman used to pass that way in order to take food to her husband who worked in the nearby fields. She was fascinated by the divine music. One day she stopped near the tree, bowed in reverence and said to the Guru, "You have not taken anything for the last three days." The Guru said, "I am a human being like you. I too feel hunger and thirst. I sing hymns in the Lord's praise. When I get some food, I do take it."

The peasant woman went to her home brought some chapaties along with curd and butter milk and offered these to Guru Nanak. As the Guru accepted her offerings, she felt blessed. One day her husband also came to the Guru and sought his blessings. The peasant woman and her husband said to the Guru, "You stay under this tree in sunshine, cold and rain.. Please allow us to raise a thatched shelter for you." They constructed a number of thatched shelters.

The growing popularity of the Guru irritated Maulvis, Pandits and Yogis. They felt that their followers had deserted them for the Guru with whom they had sought refuge. They went to the local Administrator Karori Chand and complained, "Sir, Guru Nanak is opposed to both Hinduism and Islam. He has set up thatched shelters on your land without your permission." Karori Chand was a man who could be easily misled. Unable to contain his anger he immediately left for the place where the Guru was staying. On the way he fell off his mare and was injured. He started once again but when he reached the Guru's hut, he lost his eye sight. But the moment he turned back, he regained his eye sight. This happened once again as he made another effort to go towards the Guru.

The peasant couple tried to make Karori Chand realise that he had been punished by God for his evil designs. They said, "Guru Nanak has been blessed by God" Karori Chand realised his folly. He went to the Guru in all humility, and felt blessed, as he listened to the Guru's words. He donated his entire land to the Guru and built a temple (Dharmsal) and a dining hall for Langar. Thus the town of Kartar Pur was founded on the land gifted by Karori Chand. The Guru named the city 'Kartar Pur'. Guru Nanak's parents left Rai Bhoi's Talwandi and settled there. The Guru embarked upon his second series of travels from Kartar Pur. He told people to recite the Name of the Lord. He told them to earn their livelihood by the sweat of their brow. It was here that the Guru started the practice of reciting Japji and Asa Di Var at dawn and 'Sodar' and 'Arti' in the evening. The institution of Langar was also established here. It was at Kartar Pur that the Guru left for his heavenly abode.

ਖਬਰਨਾਮਾ

11 ਕੱਤਕ 2075 ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਬੰਕੋਕ (ਥਾਈਲੈਂਡ)
27 ਅਕਤੂਬਰ 2018

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਬੰਗਲੌਰ ਤੋਂ ਰਾਤ ਭਰ ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ 'ਚ ਸਵੇਰੇ, ਸੇਠ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿਖੇ ਦਿੱਤੇ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਜਥਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਕੱਲ ਰਾਤ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬੰਕੋਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸੰਤ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘੁੱਲਾ, ਅਜੇਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਫਲਾਈਟ ਕੁਝ ਲੇਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਡੇਰੇ ਆ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਵਾਰ ਦੇ ਭੋਗ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ।

ਥਾਈਲੈਂਡ ਦੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਏਥੋਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਮਾਲਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ, ਸਵਾਗਤ ਵਜੋਂ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਮਾਲਾ ਭੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵਿਚ ਬਿਤਾਏ ਪਲ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰੋ ਕੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੇਠ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਕੰਵਲਜੀਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਮਾਲਾ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੀਉ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਸਮਾਪਨ ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਲੋਥੀ ਵਿਚ ਸੋਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ, ਫਲਾਂ ਦਾ ਹਲਕਾ ਜਲ-ਪਾਣ ਕਰਕੇ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ।

ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਵਿਟ ਹਸਪਤਾਲ ਕੁਝ ਮਰੀਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ। ਸ. ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਮਾਟਾ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸੁਪਤਨੀ ਸੇਠ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ ਦੀ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਦੀ ਖਬਰ ਲਈ। ਸੁਪਤਨੀ ਕੋਮਲ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ: 'ਗ੍ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਸਰੀਰ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਮਲ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ'। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ: "ਬੀਬੀ ਜੀ, ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੀ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ।" ਉਪਰੰਤ ਦੇਵ

ਸਪੁਤ੍ਰ ਸੇਠ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ ਦੇ ਫਲੈਟ 'ਚ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਏਥੇ ਸੇਠ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੇਠ ਸਰਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦੇਵ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ- ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਕਤ ਨਾਲ ਘਰ ਜਾਇਆ ਕਰੋ, ਛੇਤੀ ਸੌਂ ਕੇ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਕੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰੋ। ਏਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਸੇਠ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬੈਠਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ, ਜਿੰਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨੇਤਤਾ ਮਾਣੀ ਹੈ, ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਸੁਣਦੇ, ਕਰਦੇ ਹਨ। ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਦੀ ਸਮਾਂ ਕਦੋਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਜਲ-ਪਾਣੀ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੌਰਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਕਮਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਥਾ ਕੀਤੀ। ਚਾਰ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਅੱਜ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸੰਤ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਘੁੱਲਾ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਜੇਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ।

28 ਅਕਤੂਬਰ 2018, ਬੰਕੋਕ: ਅੱਜ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੇਠ ਜੁਗਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਪੰਡਤ ਅਮੋਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਪੰਡਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫਰਜ਼ੰਦ ਪੰਡਤ ਅਮੋਨ ਦਾ ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਮਹਲਨੁਮਾ ਘਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਦਿਲ ਹੈ, ਅਮੋਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਮਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਨੇ ਰਸ ਭਿੰਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਭਰਪੂਰ ਸੰਗਤ, ਵਧੀਆ ਮੇਲਾ ਹੋਇਆ। ਅਰਦਾਸ ਜਥੇਦਾਰ ਕਮਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ- ਤੁਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ-

'ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਏਥੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਹੈ, 'ਸ੍ਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾਂ। - ਮੈਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ

ਹੋਇਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿੰਨੇ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹਰ ਵਕਤ। ਆਮ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵਾਧੂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੇ- 'ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇੱਕ ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਏਸੇ 'ਸ੍ਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਲਾਉਣ ਤੇ ਟੋਕਿਆ ਸੀ। ਅਮੋਨ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਫਲਾਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਕੁਝ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਪਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸੂਬਾ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਅਜ਼ਾਦ ਜੀ ਦੇ ਜਵਾਈ) ਦੇ ਘਰ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ, ਸ੍ਰੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਗੋਰੋਵਾੜਾ- ਸੇਠ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਚੰਗਮਈ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੇ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੇਰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ 'ਚ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੁੰਦਾ। ਕਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹਾਸ-ਵਿਲਾਸ ਵੀ ਕਰਦੇ, ਪਿਆਰਦੇ, ਲਾਡ-ਲਡਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੇਰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਗਲ ਪਲੇਸ ਕੇ ਦਾੜੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਖਦੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਆਖਰੀ ਘਰ ਸ੍ਰ: ਇੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮੀਨਿੰਗ (ਅਰਥ) ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ- ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ? “ਜੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ- ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸਮਝ”। “ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਥੋੜੀ-ਥੋੜੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ”।

ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਡੇਰੇ ਆ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ। ਦੁਪਹਿਰੇ ਏਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਬੈਠ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੋਏ। ਸਵਾ ਕੁ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਸਤੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ।

ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੰਭੀਰ ਨਮਿਤ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ- 4 ਤੋਂ 5 ਜਥੇਦਾਰ ਕਮਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੱਲੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ। ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਾਰੇ ਵਿਧਵਤਾ ਪੂਰਵਕ ਵਿਖਾਏ ਕੀਤਾ। ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੰਭੀਰ ਦੇ ਉੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵਰਗੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੰਭੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਸ਼ਬਦ ਗਿਆਨੀ, ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਤਿੰਨੋਂ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖੀ, ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ।

ਸਿੱਖੀ ਖੰਡਿਓਂ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਤੇ,
ਚਲ ਕੇ ਹੋ ਹਨ ਪਾਰ ਗਏ॥
ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ,
ਆਪਨਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰ ਗਏ॥
ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਮਿਲ ਗਏ ਨੇ,
ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ॥

5 ਤੋਂ 6 ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਰਿਕਾਰਡ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਦੇ ਬਚਨ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਬੜੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ, ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖ-ਲਿਖ ਕੇ ਫੋਟੋ ਸਟੇਟ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬਾਈਡਿੰਗ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ, ਸੇਠ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਅਤੇ ਰਾਮਕਲੀ ਸਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ- ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਸਨ—

ਦਰ ਤੇਰੇ ਆ ਗਿਆ ਮੈਂ, ਬਣ ਕੇ ਭਿਖਾਰੀ॥
ਝੋਲੀ ਮੇਰੀ ਭਰ ਦੇ, ਤੂੰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥

ਉਪਰੰਤ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਨੇ ਰਸ ਭਿੰਨਾਂ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀਆਂ ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ, ਰਾਜਪਾਲ ਕੌਰ, ਬਾਵੇ, ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਨੂੰਹ ਕੰਵਲਜੀਤ ਕੌਰ ਮੰਚ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰੋਤਰੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਵਿਚ ਸਪੀਚ ਦਿੱਤੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰੋਤਰੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ—

ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲ ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ॥ ਸਭ ਤੇ ਪੂਰਨ ਨਿਰਮਲ ਕਾਮ॥
ਅਤੇ ਸਭ ਧੀਆਂ, ਨੂੰਹ ਅਤੇ ਦ੍ਰੋਤਰੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ—

ਜਿਤੁ ਭੇਟੇ ਸਾਧੂ ਕੇ ਚਰਨ॥

ਉਪਰੰਤ ਵੱਡੀ ਸਪੁੱਤ੍ਰੀ ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਭਾਵੁਕਤਾ ਭਰਪੂਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ, ਕੇਵਲ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਨ, ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਹ ਤੁਕ ਆਮ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ- ਜੇ ਸਉ ਵਰਿਆ ਜੀਵਣਾ ਭੀ ਤਨੁ ਹੋਸੀ ਖੇਹ॥ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ

ਹਨ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣਾ।

ਸੇਵਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੰਚ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਉਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਸਾਰਥਕ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਲੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦੇ ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 12 ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਹੋਵਾਲ ਸਨ। ਇਹ ਕੋਈ ਵੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਥਾਈਲੈਂਡ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰਚੀ ਤੁਕ ਸਾਰਥਕ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ—

“ਸੇਵ ਕਰੀ ਤੁਮਰੀ ਤਿਨਕੇ ਸਭ ਹੀ
ਗ੍ਰਹਿ ਦੇਖੀਅਤ ਦ੍ਰਬ ਭਰੇ ਸੇ” ॥

ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਫੇਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਬੰਸ, ਬੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੰਕੋਕ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖ, ਸੰਤ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ, ਮਸਤਾਨਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਚਦੇਵ, ਸੰਤ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ ਆਦਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਨ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੰਭੀਰ।

ਸੇਠ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਸੀ, ਨੇਕੀ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਤਿਆਗ, ਸਮਰਪਣ, ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਸੀ। ਨਾਮ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ ਏਨੇ ਸੰਤੋਖੀ ਸਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੋਨਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਬੂਲਦੇ। ਜਦੋਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਨ ਤਦੋਂ ਵੀ ਪੂਰਾ ਦਸਵੰਧ ਕਢਦੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮਹੱਲ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਦ ਵੀ ਓਨੀ ਹੀ ਸਾਦਗੀ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾ ਵਿਚ ਰਹੀ। ਹੰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਸਨ— ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਦੀ। ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਕ੍ਰੀਬ 35 ਵਰ੍ਹੇ ਅਕਾਉਂਟੈਂਟ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਲਾਟੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਸ਼ਬਦ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤਰ

ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾ ਭਾਸ਼ਨ ਤਾਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਪੇਜਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ – ਸੇਠ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ—

“Some body met me at the cremation, “ You must know methed quite well,” He said. Yes” I said and I know his father well too.”

I had joined our business in Sampheng in 1967, Fifty one years back. My father Giani Balwant Singh Ji along with our Chinese salesman did the fabrie sales and Santokh Singh Bhra Ji did the accounts. We were a small team and were together for 20 years....Our families were closely associated for about thirty years. My father and Santokh Singh Ji were eat from basically the same cloth. My father was jovial one, always joking and laughing but it was just a cover for a deep spirituality. Santokh Singh Bhraji had the same deep spirituality without a cover, He was serious about everything, his work, his life. But more importantly, his purpose on earth. Whatever that purpose was, it seemed to have no relationship to anything.

ਸੇਠ ਸਰਨਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਚਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿਕ ਰਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਮਨ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੰਸਪਾਲ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸ਼ਬਦ ਬੜੇ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਭਾਵਪੂਰਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸੰਤ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ – ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ, ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਨਾ ਲੈਣਾ, ਇਮਾਨਦਾਰ ਰਹਿਣਾ, ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਮਿਠਤ ਨੀਵੀਂ ਨਾਨਕਾ, ਸੁੱਚ-ਸੋਧ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮੀ ਆਦਿ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਜ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭਾਗ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਗੱਲ ਤੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਭਰ ਪੱਕੇ ਰਹੇ—‘ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਸਾ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹੁ’। ਅੱਜ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁਕ ਹੈ— 'ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ'।

ਪੜ ਲੈਣਾ, ਸੁਣ ਲੈਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਮੰਨਣਾਂ ਕਠਿਨ ਘਾਲਣਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਇਹ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਸਾਡੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੈ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਲੀਹ ਪਾ ਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਸੀ।

ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕੀਤੇ— ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਓਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਈਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰੋਸਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖੀਏ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ। ਜਦੋਂ ਆਪਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕਹਿ ਲਿਆ, ਸਾਧ ਦੀ ਸੋਭਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ—“ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ। ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ। ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ”। ਬੜੀ ਅਖੀਰਲੀ ਗੱਲ ਏ ਕਿ “ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭੁ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ”। ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ, ਬੜੇ ਨੇੜਿਓਂ ਪਿਛਲੇ 50-60 ਸਾਲਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਦੀ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ, ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋੜ ਤੋਂ ਕਦੀ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਲਣ ਆਉਣਾ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੋਭਾ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਕੇ, ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਲਿਖ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲੋਸਟਾਈਲ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਸਾਈਕਲੋਸਟਾਈਲ ਕਰਾਈ ਹੁੰਦੀ ਓਹ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਕੇ ਜਾਣੀ, ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਜਾਣੀ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਅੱਗੋਂ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਵੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਵੀ, ਉਸ ਜਿਸ ਸਾਧੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਵਰਗੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਬਣੀ

ਰਹੇ ਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਵੀ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿਣ ਤੇ, ਸਿੱਖੀ ਵੀ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਹ ਚਾਅ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ, ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆਵੇ ਉਸ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ। ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖੀ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਮਿਲੇ। ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਆਪ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈਂਦਾ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।

ਚੱਲਦਾ.....

—ਸੇਵਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

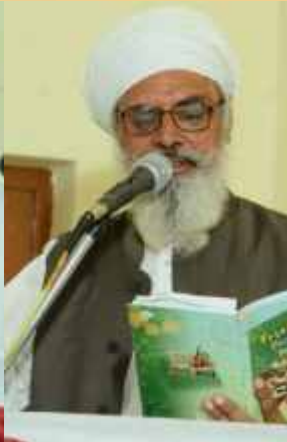
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵੱਲੋਂ, ਹਰਿਆਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਲਜ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 22-10-2018 ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਉਪ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ 'ਪੱਪੂ' ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸ੍ਰੀ ਮਸਤਾਨਗੜ੍ਹ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਤੇ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਤੇ ਸੂਬਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝੱਲ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਵੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰਵ ਸ੍ਰੀ ਮਾਸਟਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨਿਰਾਲਾ, ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਸਪਾਲ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕਿਸਾਨ, ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮੌਜੀ, ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ, ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵੜੈਚ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ, ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਪਰਵਾਨਾ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਹੰਸ, ਸੂਬਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝੱਲ, ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ, ਸੁਭਾਸ਼ ਸਲੂਜਾ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਧਰਾ, ਕੁਲਵੰਤ ਧੰਨੂ, ਪਰਵੀਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਕਰਮਜੀਤ ਕੰਮੋ, ਡਾ. ਜੀ. ਡੀ. ਚੌਧਰੀ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਪੰਨੀਵਾਲੀਆ, ਸਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਜਗਤਾਰ ਰੰਧਾਵਾ, ਗੁਰਭਜਨ ਬੋਧਾਰਾਏ, ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ. ਡਾ. ਹਰਜਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ, ਅਤੇ ਡਾ. ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ।

—ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ, ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ, ਸਿਰਸਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ
ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ:

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ
ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਵੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ।

Date of Publication:21-11-2018,
Date of Posting: 22-23 Nov.2018

RNI NO. 55658/93 Delhi Postal Regd. No. DL(W)
01/2055/18-20

ਭਈ ਅਵਾਜ਼ ‘ਤੁਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰਾ !’
ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਿਨਤੀ ਹੋਵਹਿ ਤਾਰ ਮਝਾਰਾ।
ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਸਭਿ ਮੋਹੇ ਮਨ ਉਦਿਆਨਾ।
ਤਰੁਵਰ ਤੇ ਰਸ ਨਿਚੁਰਨ ਲਾਗਯੋ ਵਿਸਰਾ ਸਭਿਨਿ ਅਪਾਨਾ॥
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਨ ਭਾਈ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਖੰਡਾ।
ਪਲਕ ਜੁਟੀ ਜੁਗ ਭਏ ਬਿਦੇਹਾ ਸ੍ਰਾਸ ਦਸਮ ਦਰ ਮੰਡਾ।

Printed and Published by Mr. Harvendra Singh Hanspal on behalf of Namdhari Darbar.
Printed at Summit advertising press, 2DLF (Part), Moti Nagar, New Delhi
and Published from Namdhari Gurdwara, ramesh Nagar, New delhi-110015.